

לקוטי תורה • פרשת צו • מאמר 12

והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה...

”והניף ידו על הנהר”

ביציאת מצרים קרע ה' את ה"ים" — הדיבור המסתיר של מלכות — כדי שאצילות
תאיר בעולמות הנבראים וניתן יהיה לתת את התורה של מעשה; לעתיד לבוא יקרע
את ה"נהר" — ההסתר הדק יותר של המחשבה הנובעת מעדן — ועדן עצמו יתגלה:
פנימיות התורה, שמשיח ילמד באופן של ראייה ולא של שמיעה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/tzav/12

הנקודה

ביציאת מצרים קרע ה' את היים – הדיבור המסתיר של מלכות – כדי שאצילות תאיר בעולמות הנבראים וניתן יהיה לתת את התורה של מעשה; לעתיד לבוא יקרע את הינהר – ההסתר הדק יותר של המחשבה הנובעת מעדן – ועדן עצמו יתגלה: פנימיות התורה, שמישיח ילמד באופן של ראייה ולא של שמיעה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

ישעיהו מנבא שה' יניף את ידו על הנהר ויכה אותו לשבעה נחלים. אדמו"ר הזקן משווה זאת לקריעת ים סוף. הים הוא מלכות, הדיבור האלוקי, שאותיותיו מסתירות את האור שהן נושאות; ביציאת מצרים הסתלק הסתר זה, בריאה התחברה לאצילות, כל אחד משנים-עשר השבטים עלה בדרך משלו לשורשו, וכך ניתן היה לתת את התורה: המצוות, "היום לעשותם". הנהר הוא בינה, המחשבה, הנובעת מעדן אך עדיין מלבישה את חכמה באותיות. כשיקרע הנהר, עדן עצמו יתגלה: פנימיות התורה וטעמי המצוות, שמישיח ילמד באופן של ראייה, כפי שהאריז"ל השיג בשעה אחת מה ששמונים שנה של דיבור לא יכלו למסור. שבעת הנחלים הם האבות והאימהות, ששורשם למעלה מן הנהר, ובאמצעותם תגיע התגלות זו לכל ישראל; היא תימשך על ידי רחמי האבות ועל ידי תשובה. אז לא יהיה עוד צורך בנהרות המפרידים, כמו הנילוס, והארץ תהיה מלאה בדעת ה'.

מבנה

1	הים: דיבור שמסתיר	11-3
	ים סוף הוא מלכות דאצילות, הדיבור העליון, שאותיותיו מסתירות את האור שהן נושאות מעולמות שאין להם חכמה משלהם; קריעת הים גילתה את הסתר וחיברה את בריאה לאצילות, כשכל אחד משנים-עשר השבטים עולה לשורשו בין שנים-עשר הגבולים של ז"א.	
2	מן הים אל הנהר	4-6
	קריעת הים הכינה למתן תורה – למצוות הממשיכות את אצילות בעולמות התחתונים, "היום לעשותם"; "ולמחר לקבל שכרם" הוא גילוי פנימיות התורה באמצעות משיח, שילמד אותה לכל העם, ולשם כך יש לקרוע את הנהר.	
3	הנהר: מחשבה ומראה עדן	11-7
	הנהר הוא נהר פרת, בינה, המחשבה, הנובעת ללא הפסק מעדן אך עדיין משמשת לבוש של אותיות; גן עדן מקבל רק באמצעותה, ועדן עצמו אינו נראה. ההתגלות העתידה תהיה ראייה של חכמה עצמה, כפי שהאריז"ל השיג בשעה אחת מה שלא ניתן לומר בשמונים שנה, וכפי שמשח ביקש עבור ישראל; משיח יגלה זאת.	
4	שבעה נחלים: האבות והאימהות	12-14
	שבעת הנחלים הם שלושת האבות וארבע האימהות, שבאצילות ושורשם "מעבר לנהר" בעתיק; באמצעותם תגיע לכל ישראל התגלות מוחא סתימאה. לפי הרמ"ז, פשט, רמז ודרש מתקנים את העולמות התחתונים, ואילו הסוד מתקן את אצילות; "עוצם רוחו" היא רוחו של משיח, הנמשכת באמצעות תשובה.	
5	רחמים והתורה	15-16
	רחמי השבטים על הנשמה שבגוף ממשיכים את רחמי יעקב ואת התורה הנגלית; רחמי האבות ימשיכו את הרחמים הגדולים של אריך אנפין ואת פנימיות התורה. עץ הדעת כחיטה, עבודת הביורור של התורה שבעל פה, אדם קודם החטא, והנפת שתי הלחם על שני הכבשים בשבועות.	

הנילוס, פישון, הוא אחד מארבעת הנהרות הנפרדים מעדן, מקור חכמת מצרים והעולמות הנפרדים והמוגבלים; לעתיד, כאשר יראו שדיבורו של ה' אחד עמו, לא יהיה בהם צורך. פירוש נוסף: שבעת הנחלים הם שבע המדות והדיבור, הנהר הוא בינה, ואורו שלו ימלא את העולמות התחתונים.

מושגים

ים ונהר ים ונהר

הים הוא מלכות, הדיבור האלוהי, שמימיו מכונסים ושקטים ואותיותיו מסתירות; הנהר הוא בינה, המחשבה, הנובעת ללא הרף מעדן ומשמשת לבוש דק יותר.

קריעת ים סוף קריעת ים סוף

הסרת ההסתר של הדיבור, כך שהנסתר נעשה גלוי ובריאה התחברה לאצילות; היא הכינה למתן תורה.

עדן וגן עדן וגן

עדן הוא חכמה עצמה, ששום עין לא ראתה; הגן מקבל ממנה רק באמצעות נהר האותיות. לעתיד לבוא עדן עצמו יתגלה.

ראייה ושמיעה ראייה ושמיעה

שמיעה והבנה באות באמצעות אותיות; ראייה תופסת את המהות עצמה, מיד. ההתגלות העתידה של פנימיות התורה היא ראייה.

פנימיות התורה פנימיות התורה

טעמי התורה והמצוות, ששורשם במוחא סתימאה שלמעלה מאצילות, ומשיח ילמד אותם לכל העם, תוך עליות איך-סופיות.

מרכבתא תתאה ומרכבתא עילאה מרכבתא תתאה ומרכבתא עילאה שנים-עשר השבטים, שבכריאה ושורשם בז"א, הם המרכבה התחתונה; האבות והאימהות, שבאצילות ושורשם מעבר לנהר, הם המרכבה העליונה ושבעת הנחלים.

רחמנות רחמנות

רחמי השבטים על ניצוץ האלוקות שנפל בגוף ממשיכים את רחמי יעקב ואת התורה הנגלית; רחמי האבות ימשיכו את הרחמים הגדולים של אריך אנפין ואת פנימיות התורה.

פרד"ס פרד"ס

ארבע דרכי הפרשנות בתורה: פשט, רמז ודרש מתקנים את העולמות התחתונים, "עולם הפירוד", ואילו סוד מתקן את אצילות עצמה.

קטע 1 • 11-3

הים: דיבור שמסתר

1 והניף ידו על הנהר¹ בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים² (בישעיה ס"י י"ב) הנה ים סוף הוא בחיי מלכות³ דאצילות

"ויניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים" (ישעיהו, פרק 12). הים סוף הוא בחינת מלכות דאצילות,

המאמר פותח בנבואתו של ישעיהו על הגאולה העתידה (ישעיהו יא, טו במהדורות שלנו; בטקסט מצוין פרק 12): כשם שה' קרע את הים ביציאת מצרים, כך יניף בעתיד את ידו על "הנהר" ויפרק אותו לשבעה נחלים, כדי שהגולים יוכלו לשוב. לפני שהרבי פונה לנהר, אדמו"ר הזקן מסביר את ים סוף של יציאת מצרים: ים סוף הוא מלכות דאצילות, האחרונה בעשר הספירות של עולם האצילות.

שהיא בחיי דבור העליון שהדבור הוא סופא דכל דרגין שבדבר ה' שמים נעשו⁴ וכל העשרה מאמרות הם המשכות מע"ס [מעשר ספירות] דאצילות ומתלבשים באותיות הדבור יהי אור⁵ הוא ההמשכה מבחי חכמה כו'

שהיא בחינת הדיבור העליון; שהרי הדיבור הוא "סופא דכל דרגין", שכן "בדבר ה' שמים נעשו". כל עשר המאמרות הן המשכות מעשר הספירות דאצילות, והן מתלבשות באותיות הדיבור: "יהי אור" היא המשכה מבחינת חכמה וכו'.

מלכות היא ה"דיבור" של ה', הנמוך מבין הדרגות האלויות. המילה הארמית "סופא", שפירושה "סוף", מהדהדת את השם ים סוף. העולם נברא באמצעות הדיבור האלוני, עשר המאמרות, וכל מאמר נושא בתוכו אור מאחת מעשר הספירות; למשל, "יהי אור" נושא את אור החכמה.

והדבור הוא מעלים ומכסה על אור ההמשכה. כמו עד"מ באדם⁶ הנה אותיות הדבור הם כלי להשכל והמדות שהם נמשכים ומתלבשים בו.

והדיבור מעלים ומכסה על אור ההמשכה. למשל, באדם: אותיות הדיבור הן כלי לשכל ולמדות, הנמשכים ומתלבשים בו.

הדיבור נושא את האור הזה, אך גם מכסה עליו, כמו לבוש. המשל מן האדם מבהיר זאת: המילים שלנו הן הכלי המעביר את הרעיונות והרגשות שלנו לאחרים.

אך מ"מ האותיות הם מעלימים על השכל שבתוכן ומצפינים אותו בתוכן שהרי הקטן אף שמבין כל האותיות והתיבות ואומרן היטב עכ"ז [עם כל זה] אינו מבין כלל ההשכלה שבתוך האותיות רק מי שהוא עצמו חכם מקודם

אך אף על פי כן, האותיות מעלימות על השכל שבתוכן ומצפינות אותו. שהרי ילד קטן, אף שהוא מבין את כל האותיות והמילים ואומר אותן היטב, אינו מבין כלל את הרעיון שבתוך האותיות; רק מי שהוא עצמו חכם מלכתחילה

ובכל זאת, אותן מילים גם מסתירות את מה שהן נושאות. ילד קטן יכול לקרוא ולבטא כל מילה בטקסט חכם, ועדיין לא להבין דבר ממשמעותו; רק מי שכבר חכם יכול למצוא את הרעיון שבתוך המילים.

אזי מבין מתוך האותיות כו' אבל מהות האותיות עצמן הוא בחי' העלם לגבי מהות השכל והמדות.

מבין מתוך האותיות וכו'. אבל מהות האותיות עצמן היא בחינת העלם ביחס למהות השכל והמדות.

אדם כזה מפיך את המשמעות מן האותיות רק מפני שהוא מביא אליהן את הבנתו שלו. מצד עצמן, האותיות מעלימות על השכל והרגשות שהן מכילות.

2 ולכן למעלה שהתהוות החכמה דבי"ע הוא רק מן הדבור עליון ולא כמו במשל שהלומד הוא חכם מקודם.⁷

לכן, למעלה, מאחר שהחכמה שבעולמות בריאה, יצירה ועשיה נוצרת רק מן הדיבור העליון, ולא כמו במשל, שבו הלומד חכם מלכתחילה,

למעלה אין "לומד חכם": החכמה שבעולמות הנבראים בריאה, יצירה ועשיה נוצרת רק מן הדיבור העליון. שלא כמו הקורא החכם שבמשל, עולמות אלה אינם מביאים עמם הבנה משלהם אל האותיות.

הרי א"כ הדבור והאותיות דמלי' דאצי" הם מעלימין ומצפינין על החב"ד [החכמה בינה ודעת] והמדות דאצילות המתלבשים בהדבור שלא יתגלה כלל בבריאה

נמצא אפוא שהדיבור והאותיות של מלכות דאצילות מסתירים ומעלימים את חכמה, בינה ודעת ואת המדות של אצילות המלוכשות בדיבור, כך שאינן מתגלות כלל בבריאה,

מכאן שהדיבור והאותיות של מלכות דאצילות מסתירים לחלוטין את השכל — חכמה, בינה ודעת — ואת המדות של אצילות המלוכשות בהם. מה שהם מכילים אינו מופיע כלל בבריאה.

כי אם איזו הארה מועטת מאד כמו בחי' האור הנמשך ע"י השערות כו' (ועמ"ש מזה בד"ה שניך כעדר הרחלים⁸)⁹ וזהו ענין ים שנקרא עלמא דאתכסיא.

מלבד הארה מועטה מאוד, בדומה לבחינת האור הנמשך באמצעות השערות וכו' (וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "שיניך כעדר הרחלים"). וזהו עניינו של "ים", הנקרא "עלמא דאתכסיא", העולם הנסתר.

רק זוהר קלוש עובר, והקבלה משווה אותו לאור העובר דרך השערות: השיער צומח מן הראש, אך נושא רק שמץ מחיותו. משום כך מלכות נקראת "ים", "העולם הנסתר", שכן הים מכסה את כל מה שבתוכו.

א"נ [אי נמי] מה שהדבור נק' העלם היינו לפי שמה שנמשך מהשכל ומתלבש בהדבור זהו רק חיצוניות השכל

או לחלופין, הסיבה שהדיבור נקרא העלם היא שמה שנמשך מן השכל ומתלבש בדיבור הוא רק חיצוניות השכל,

הסבר שני לכך שהדיבור מסתיר: מה שעובר מן השכל אל הדיבור הוא רק המעטפת החיצונית של רעיון, החלק שאפשר לנסח במילים.

אבל פנימי¹⁰ [פנימיות / פנימית] השכל א"א להתגלות כלל באותיות ודבור כו' (וכמ"ש במ"א בביאור ע"פ כי ביום הזה יכפר¹¹).

אבל פנימיות השכל אינה יכולה להתגלות כלל באותיות ובדיבור וכו' (כפי שמוסבר במקום אחר, בביאור הפסוק "כי ביום הזה יכפר").

הגרעין הפנימי של רעיון אינו יכול לבוא לידי ביטוי באותיות ובדיבור. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו לפסוק "כי ביום הזה יכפר", בלקוטי תורה, אחרי.

וענין קריעת ים סוף היינו שמאתכסיא נעשה אתגליא דהיינו שלא יסתיר הדבור עליון על האורות עליונים המלוכשים בו

וקריעת ים סוף עניינה שהנסתר נעשה גלוי; כלומר, שהדיבור העליון לא יסתיר את האורות העליונים המלוכשים בו,

קריעת הים הופכת את ההסתר הזה: "העולם הנסתר" נעשה "עולם גלוי". הדיבור העליון שוב אינו מסתיר את האורות שהוא נושא בתוכו.

שהם השכל והמדות עד"מ שהם ע"ס [עשר ספירות] דאצילות כ"א שיתגלה ממש לנשמות דבריאה ג"כ כמו שהוא הגילוי באצילות.¹²

שהם, דרך משל, השכל והמדות, כלומר עשר הספירות של אצילות; אלא שהם יתגלו ממש גם לנשמות בריאה, כפי שהם מתגלים באצילות.

האורות האלה הם עשר הספירות של אצילות, המתוארות באמצעות המשל האנושי כ"שכל ומדות". בקריעת ים סוף הם התגלו לנשמות שבבריאה כפי שהם מתגלים באצילות.

3 ולהיות שענין קייס [קריעת ים סוף] הוא התחברות הבריאה עם האצי ממשי בלי פרסא ומסך המפסיק כו' לכן נקרא הים לייב קרעים^{13,14} כי

ומכיוון שענין קריעת ים סוף הוא חיבור של בריאה עם אצילות עצמה, ללא פרסא ומסך המפסיקים וכו', לכן נבקע הים לשנים עשר חלקים. שכן

קריעת הים חיברה את בריאה עם אצילות עצמה, בלי פרסא או מסך ביניהן. לכן נחלק הים לשנים עשר חלקים. הפרסא היא הגבול שמפריד בדרך כלל בין עולם האצילות האלוקי לבין העולמות הנבראים שמתחתיו.

הנה השבטים הם בבריאה ושם הם ייב בחי בכלל. וכן המלאכים דבריאה הן ייב בקר והים עליהם¹⁵ מלמעלה¹⁶.

השבטים אכן נמצאים בבריאה, ושם הם, ככלל, שנים עשר בחינות. וכן מלאכי הבריאה הם שנים עשר בקר, ו"הים עליהם מלמעלה".

שנים עשר הוא המספר המאפיין את בריאה: הנשמות שם הן שנים עשר השבטים, והמלאכים שם הם שנים עשר הבקר שנסאו את הכיור הגדול בבית המקדש של שלמה, המכונה "הים". הפסוק "והים עליהם מלמעלה" מתאים לכך בדיוק: הים, מלכות דאצילות, מונח על שנים עשר הבקר של בריאה.

עם היותן דרך כלל ארבע מחנות שכינה מיכאל גבריאל רפאל ואוריאל. וכמ"ש ומשם יפרד¹⁷ והיה לארבעה ראשים.

אף שבכללות הם ארבע מחנות השכינה — מיכאל, גבריאל, רפאל ואוריאל — ככתוב: "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים",

בכללות, המלאכים יוצרים ארבע מחנות סביב השכינה, ובראשם מיכאל, גבריאל, רפאל ואוריאל, כשם שנהר עדן נחלק לארבעה ראשים. חלוקה זו לארבע היא החלוקה הכללית הראשונית.

מ"מ כל אי מתחלק לשלש כמו ייב שבטים שהיו ד' דגלים¹⁸ וכל דגל יש בו ג' שבטים. והוא כמו ביד יש ג' פרקין וכן ברגל¹⁹ (וכמ"ש בזהר פ' ויחי דרמ"א ע"א).²⁰

בכל זאת כל אחד מהם מתחלק לשלושה, בדומה לשנים עשר השבטים, שהיו מסודרים בארבעה דגלים, ובכל דגל שלושה שבטים. הדבר דומה ליד, שיש בה שלושה פרקים, וכך גם לרגל (כמו שכתוב בזוהר, פרשת ויחי, דף רמ"א ע"א).

כל אחד מארבעת המחנות מתחלק לשלושה, וכך מתקבלים שנים עשר: שנים עשר השבטים חנו תחת ארבעה דגלים, שלושה שבטים לכל דגל, ובכל יד ורגל יש שלושה פרקים. הזוהר על ויחי מתאר כך את שנים עשר השבטים — שלושה לכל זרוע ולכל ירך.

והנה הגם שהשבטים עצמן הם בבריאה מ"מ שרשן ומקורן י"ב גבולי אלכסון דז"א דאצי (וכמ"ש במ"א סד"ה והנה אנחנו מאלמים²¹ אלומים וכביאור ע"פ יהודה אתה).²²

והנה, אף שהשבטים עצמם נמצאים בבריאה, בכל זאת שורשם ומקורם הם שנים עשר גבולי אלכסון של ז"א דאצילות (כמו שמבואר במקום אחר, בסוף המאמר המתחיל "והנה אנחנו מאלמים אלומים", וכביאור על הפסוק "יהודה אתה").

השבטים עצמם שייכים לבריאה, אך שורשם באצילות, ב"שנים עשר גבולי אלכסון" של ז"א, המדות של אצילות. שישה כיוונים נפגשים לאורך שנים עשר מקצועות, ושנים עשר הגבולות הללו מסמלים את שנים עשר האופנים שבהם שש המדות מתחברות זו לזו.

ולכן קי"ס [קריעת ים סוף] שהוא חיבור ועליית הבריאה באצילות ה"ז [הרי זה] התחברות ועליית הי"ב שבטים דבריאה ב"ב גבולי אלכסון דז"א דאצי (ועמ"ש ע"פ וירד הגבול)

ולכן קריעת ים סוף, שהיא חיבור ועלייה של בריאה לאצילות, היא חיבור ועלייה של שנים עשר שבטי בריאה אל שנים עשר גבולי האלכסון של ז"א דאצילות (ועיינו במה שכתוב על הפסוק "וירד הגבול");

לכן קריעת הים, שהעלתה את בריאה לאצילות, העלתה כל אחד משנים עשר השבטים אל שורשו שלו, באחד משנים עשר הגבולות של ז"א. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על גבולות ארץ ישראל, "וירד הגבול".

ולכן נקרע הים ליי"ב גזרים שכל שבט ושבט במסילתו יכוין כל חד לפום שיעורא דיליה²³ (וכמ"ש בד"ה אלה פקודי המשכן²⁴ בפ"י ששם עלו שבטים שבטי²⁵ יה כו):

ולכן נבקע הים לשנים עשר גזרים, כדי שכל שבט ושבט יכוון במסילתו שלו, "כל אחד לפי שיעורו" (כמו שמבואר במאמר המתחיל "אלה פקודי המשכן", בפירוש "שם עלו שבטים שבטי יה" וכו').

זו הסיבה שלכל שבט הייתה דרך משלו בים: כל אחד עלה אל שורשו שלו, "כל אחד לפי שיעורו". הפסוק "שם עלו שבטים שבטי יה" מתאר את עליית השבטים הזאת.

קטע 2 • 41-6

מן הים אל הנהר

4 ב וכל זה הוא ענין קריעת ים סוף שהוא בבחי' הדבור עליון. דהיינו שלא יעלים הדבור והאותיות כו'.

2. וכל זה הוא ענין קריעת ים סוף, השייכת לבחינת הדיבור העליון; כלומר, שהדיבור והאותיות לא יעלימו עוד וכו'.

כל מה שנאמר עד כאן עוסק בקריעת ים סוף, המתרחשת בדיבור העליון, מלכות. פעולתה הייתה שהדיבור ואותיותיו חדלו להסתיר את מה שהם נושאים.

אמנם לעי"ל [לעיתיד לבוא] כתיב והניף ידו²⁶ על הנהר והענין כי הנה קיי"ס [קריעת ים סוף] היה צי"ל כדי שיוכל להיות אחי"כ קבלת התורה וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] פ' בתרא דפסחים דקיי"ח ע"א בפ"י הים ראה וינוס²⁷ ההרים רקדו.²⁸

אולם על זמן הגאולה נאמר: "והניף ידו על הנהר". והענין הוא שקריעת ים סוף הייתה צריכה להתרחש כדי שלאחר מכן יהיה אפשר לקבל את התורה, כפי שאמרו חז"ל בפרק האחרון של פסחים, דף קי"ח ע"א, בפירוש הפסוק "הים ראה וינוס": "ההרים רקדו".

על העתיד, לעומת זאת, מדבר ישעיהו על הנהר ולא על הים. כדי להסביר את ההבדל, אדמו"ר הזקן מראה תחילה מדוע היה צורך בקריעת הים: היא הכינה למתן תורה, כפי שהגמרא דורשת את "הים ראה וינוס" על קריעת הים ואת "ההרים רקדו" על מתן תורה.

ההרים רקדו קאי על מתן תורה כו'²⁹ כי עיקר ענין קיום המצות הוא שעיי"ז ממשיכים שיהיה גילוי אור אי"ס למטה בבי"ע כמו שמתגלה בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות אשר שם איהו וחיותי חד³⁰ איהו וגרמוהי חד.

"ההרים רקדו" מתייחס למתן תורה וכו'. עיקר ענין קיום המצוות הוא שעל ידו ממשיכים גילוי של אור אין סוף למטה, בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, כפי שהוא מתגלה בעשר ספירות דאצילות, שבהן "הוא וחיותיו אחד, הוא וכליו אחד".

מטרת המצוות היא להמשיך את אור אין סוף אל העולמות הנבראים בריאה, יצירה ועשיה, באופן גלוי כפי שהוא מאיר באצילות. באצילות הקב"ה אחד עם האורות, "חיותיו", ועם הכלים של הספירות.

משא"כ בבי"ע שהם עולמות הנפרדים בבחי' יש ודבר נפרד וע"י המצות שהם רמ"ח אברים דמלכא³¹ ממשיכים

אך אין הדבר כך בבריאה, יצירה ועשיה, שהם עולמות נפרדים, בבחינת יש ודבר נפרד. ועל ידי המצוות, שהן רמ"ח אברים דמלכא, ממשיכים

העולמות התחתונים הם "נפרדים": הם חשים את עצמם כיש, כמציאות בפני עצמה. המצוות, המכונות "רמ"ח אברים דמלכא", הן הערוצים שבהם רצון ה' פועל בהם, כפי שהאברים מבצעים את רצון הנפש.

גילוי יחוד עליון שבאצילות שיהיה מתגלה עד"ז ממש גם בבי"ע (וכמ"ש בת"א [בתורה אור] פ' בראשית בביאור ע"פ כי כאשר השמים החדשים³² ובד"ה משה ידבר)³³

את גילוי היחוד העליון שבאצילות, כך שיתגלה ממש באותו אופן גם בבריאה, ביצירה ובעשיה (כפי שמבואר בתורה אור, פרשת בראשית, בביאור הפסוק "כי כאשר השמים החדשים", ובמאמר המתחיל "משה ידבר").

על ידי המצוות נמשכת היחידות הגלויה באצילות ומתגלית באותו אופן גם בעולמות התחתונים. אדמו"ר הזקן מפנה למאמריו בתורה אור על "כי כאשר השמים החדשים" ועל "משה ידבר".

ולכן היה צ"ל תחלה קיי"ס [קריעת ים סוף] שהוא ענין בקיעת הפרסא המפסקת בין אצ"י לבריאה עד שבניי [שבני ישראל] הלכו ביבשה בתוך הים ועייז היה יכול להיות אח"כ קבלת התורה שמאצילות יומשך הגילוי בביי"ע.

ולכן הייתה צריכה להתרחש תחילה קריעת ים סוף, שהיא בקיעת הפרסה המפסיקה בין אצילות לבריאה, עד שבני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים. ועל ידי כך התאפשר לאחר מכן לקבל את התורה, כדי שהגילוי ימשך מאצילות אל בריאה, יצירה ועשיה.

לכן היה צורך בקריעת הים תחילה: הבקיעה פרצה את המחיצה שבין אצילות לבריאה, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים. רק לאחר מכן היה אפשר לתת את התורה, ולהמשיך את אצילות אל העולמות התחתונים.

5 והנה ענין מ"ת [מתן תורה] הוא היום לעשותם³⁴ בקיום המצות בפועל ממש ותלמוד תורה כנגד כולם.^{35, 36} ולמחר לקבל שכרם³⁷ היינו לע"ל [לעתיד לבוא] והוא ענין התגלות פנימית התורה וטעמי מצות וכדפרש"י [וכדפירש רש"י / וכדפירש רש"י] ע"פ ישקני³⁸ מנשיקות פיהו³⁹

והנה, עניינו של מתן תורה הוא "היום לעשותם" — קיום המצוות בפועל ממש, ו"תלמוד תורה כנגד כולם". ו"למחר לקבל שכרם" מתייחס לעתיד לבוא, ועניינו גילוי פנימיות התורה וטעמי המצוות, כפי שפירש רש"י על הפסוק "ישקני מנשיקות פיהו".

הגמרא דורשת את הפסוק "אשר אנכי מצווך היום לעשותם" כך: היום, בעולם הזה, נועד לעשיית המצוות, ולמחר, לעתיד לבוא, נועד לקבלת שכרן; ולימוד התורה שקול כנגד כל המצוות יחד. אדמו"ר הזקן מזהה את השכר עם גילוי פנימיות התורה וטעמי המצוות, כפי שפירש רש"י על הפסוק "ישקני מנשיקות פיהו": ישראל בטוחים שהי' יתגלה אליהם שוב ויגלה להם את סוד טעמי התורה ואת אוצרותיה הגנוזים.

וזהו ג"כ⁴⁰ ענין משיח שנאמר בו הנה ישכיל עבדי⁴¹ ירום⁴² ונשא כו' היינו מאברהם ויצחק⁴³ כו' וזהו גם ענינו של משיח, שעליו נאמר: "הנה ישכיל עבדי, ירום ונשא וגוי" — כלומר, למעלה מאברהם ויצחק וגוי, הפסוק בישיבתו על עבד ה' נדרש כנבואה על משיח, שיגלה את פנימיות התורה. כל אחד מביטויי הפסוק מעלה אותו מעל דמות גדולה נוספת, החל מאברהם ויצחק.

עד וגבה מאד אותיות אדם⁴⁴ שיהיה למעלה מבחי' אדם הראשון ומבחי' מרבע"ה [משה רבינו עליו השלום]⁴⁵ כמ"ש בספר הגלגולים פייט⁴⁶ ושם פ"י מאדם הראשון אחר שחטא וע' לקמן.^{47, 48, 49, 50}

עד "וגבה מאד": אותיות "מאד" הן אותיות "אדם", [כלומר] שהוא יהיה למעלה מבחינת אדם הראשון ומבחינת משה רבנו עליו השלום, כפי שנכתב בספר הגלגולים, פרק י"ט. ושם מבואר שהכוונה היא למעלה מאדם הראשון לאחר שחטא. ועיינו להלן.

המילים האחרונות, "וגבה מאד", מציבות אותו במדרגה הגבוהה מכולן, שכן אותיות "מאד" הן אותיות "אדם": משיח יהיה למעלה מאדם, ואף ממש. ספר הגלגולים, תורת האר"י על גלגולי הנשמות, מבאר שהכוונה היא למעלה מאדם לאחר חטאו; המאמר חוזר לעניין בהמשך.

6 ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ס"פ בא⁵¹ ור"פ ואתחנן בדף ר"ס ע"ב גבי משה הוי שירותא ובפ' כי תצא⁵²

דרע"ו סע"ב [סוף עמוד ב] בד"ה כימי צאתך⁵³ והוא ילמד דעת לכל העם בהשגת פנימית התורה.

ועיינו ברמ"ז (רבי משה זכות), בסוף פרשת בא ובראש פרשת ואתחנן, בדף ר"ס ע"ב, בעניין "משה הוא ההתחלה"; וכן בפרשת כי תצא, בדף רע"ו ע"ב, בדיבור המתחיל "כימי צאתך". והוא [המשיח] ילמד דעת לכל העם בהשגת פנימיות התורה.

הרמ"ז, רבי משה זכות, מגדולי מפרשי הזוהר, מדבר בכמה מקומות על המשיח: על דברי הזוהר "משה הוא ההתחלה", ובהמשך להם נקרא מלך המשיח "הסוף"; וכן על הפסוק "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". אדמו"ר הזקן מסכם: המשיח ילמד את כל העם את פנימיות התורה.

כ"א לפי פשוטו שילמוד תורה הנגלות לנו⁵⁴ ולבנינו.⁵⁵ אינו מובן איך יוכל האחד לשאת ריבוא רבבות⁵⁶ אנשים

שכן אם הכוונה היא כפשוטו, שהוא ילמד את התורה של "הנגלות לנו ולבנינו", אין מובן כיצד אדם אחד יוכל לשאת רבבות רבבות אנשים;

אין הכוונה לתורה הנגלית, ל"נגלות" שהן "לנו ולבנינו". אדם אחד אינו יכול ללמד באופן אישי את רבבות רבבות ישראל.

ועוד והלא אז בתח"ה [בתחיית המתים] יקומו מרבע"ה [משה רבינו עליו השלום] גם כל הגדולים שכבר יודעים את כל התורה כו'.

ועוד, הרי אז, בתחיית המתים, יקום משה רבנו עליו השלום, וכן כל הגדולים, שכבר יודעים את כל התורה וכו'.

נוסף על כך, בתחיית המתים יקומו משה וכל חכמי ישראל הגדולים, והם כבר יודעים את כל התורה הנגלית. אין להם צורך שהמשיח ילמד אותה.

אלא הענין כי אז יהיה הלימוד בפנימית התורה שארוכה מארץ מדה⁵⁷ ויש בה עליות רבות לאין קץ ותכלית.

אלא הענין הוא שאז הלימוד יהיה בפנימיות התורה, שהיא "ארוכה מארץ מידה", ובה יש עליות רבות לאין קץ ותכלית.

לכן ברור שהמשיח ילמד את פנימיות התורה, שאין לה סוף, והיא "ארוכה מארץ מידה". יש בה תמיד מדרגה נוספת שאפשר לעלות אליה, ולכן גם לגדולים ביותר יהיה מה ללמוד.

אך הנה כמו שכדי להיות קבלת התורה בהיום לעשותם היי [היה] צ"ל תחלה קייס [קריעת ים סוף] כך כדי להיות התגלות פנימי [פנימיות / פנימית] התורה לע"ל [לעתיד לבוא] צ"ל והניף ידו על הנהר.⁵⁸

אך הנה, כשם שכדי שתהיה קבלת התורה בבחינת "היום לעשותם" היה צורך תחילה בקריעת ים סוף, כך כדי שתהיה התגלות פנימיות התורה לעתיד לבוא, צריך שיתקיים "והניף ידו על הנהר".

כך מושלם ההקבלה: קריעת הים הייתה צריכה להתרחש לפני שניתנה התורה העוסקת במעשים בפועל, וכך צריך להתרחש "והניף ידו על הנהר" לפני שתתגלה פנימיות התורה לעתיד לבוא.

קטע 3 • 71-11

הנהר: מחשבה ומראה עדן

7 והוא נהר פרת⁵⁹ דכתיב ביה והנהר הרביעי הוא פרת^{60, 61} וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] פרק בתרא

דבכורות דנ"ה ע"ב הוא דמעיקרא דהיינו בחי' ונהר היוצא מעדן

וזהו נהר פרת, שעליו נאמר: "והנהר הרביעי הוא פרת". וחז"ל אמרו בפרק האחרון של בכורות, דף נ"ה ע"ב: "הוא דמעיקרא", כלומר, זו הבחינה של "ונהר יוצא מעדן".

נהר שבנבואת ישעיהו הוא פרת, הרביעי בנהרות היוצאים מעדן. הגמרא אומרת על פרת שהוא "נהר שמראשית" — אותו נהר שהוזכר בבבלי; לכן נהר זה הוא הבחינה של "נהר יוצא מעדן".

והוא בחינת בינה שהיא בחי' מחשבה שלמעלה מהדבור וע"כ נק' נהר⁶² שהמחשבה אינה נחה ושוקטת ונמשכת תמיד.

וזהו בחינת בינה, שהיא בחינת מחשבה, שלמעלה מן הדיבור. לכן היא נקראת "נהר", כי המחשבה אינה נחה ואינה עומדת, אלא נמשכת ללא הרף.

נהר הוא בינה, בחינת המחשבה, הנעלית מן הדיבור. המחשבה אינה נחה לעולם, שכן האדם חושב תמיד על דבר־מה, כשם שנהר זורם ללא הפסק.

וע"כ נק' נהר שנמשך תמיד מלשון ונהרו אליו כל הגוים⁶³ משא"כ הים נק' מקוה המים⁶⁴ דקו וקיימו והוא בחי' הדבור כו' וזהו ונהר יוצא מעדן⁶⁵ שיוצא ונמשך תמיד מבחי' עדן.

לכן היא נקראת "נהר", מלשון "ונהרו אליו כל הגוים", משום שהיא נמשכת תמיד. לעומת זאת, הים נקרא "מקוה המים", מפני שהמים נאספים ועומדים; וזהו בחינת הדיבור כו'. וזהו "ונהר יוצא מעדן": הוא יוצא ונמשך תמיד מבחינת עדן.

המילה "נהר" קשורה למילה "ונהרו", המתארת זרימה מתמשכת. לעומת זאת, הים נקרא "מקוה המים" — מים הנאספים ועומדים — וזהו בחינת הדיבור, שבה התוכן מתגבש במילים קבועות. לכן "נהר יוצא מעדן" פירושו שהמחשבה נמשכת ללא הרף מעדן, המקור שמעליה.

8 והנה המחשבה היא ג"כ בחיי אותיות והם ג"כ רק בחיי לבושי [לבושין / לבושים] לעצם החכמה כמו הדבור אלא שהוא לבוש פנימי יותר

והנה גם המחשבה היא בחינת אותיות, וגם הן אינן אלא לבושים לעצם החכמה, בדומה לדיבור; אלא שהיא לבוש פנימי יותר.

גם המחשבה מורכבת מאותיות: אנחנו חושבים במילים, אלא בשקט. גם האותיות האלה הן לבושים המכסים את עצם החכמה — את הבוק ההשגה עצמו — אף שהמחשבה היא לבוש פנימי יותר מן הדיבור.

אבל מ"מ הוא ג"כ בחיי לבוש והעלם לגבי עצמיות הח"ע [החכמה עילאה] ע"ד הנ"ל באותיות הדבור רק שאין ההעלם כמו באותיות הדבור.

אבל למרות זאת, גם היא בחינת לבוש והסתר ביחס לעצמיות החכמה העילאה, בדומה למה שהוסבר לעיל בנוגע לאותיות הדיבור; אלא שההסתר אינו גדול [כמו] באותיות הדיבור.

לכן גם המחשבה מסתירה את עצם החכמה העילאה, כמו הדיבור, אלא במידה פחותה. הדבר מכין את הנקודה על הנהר: גם לאחר שהים נבקע, נותר הסתר נוסף — אותיות המחשבה.

9 ועמ"ש מענין זה בביאור ע"פ ששים המה מלכות⁶⁶ גבי ענין פנימית וחיצונית וענין והניף ידו על הנהר כו' היינו שיהיה התגלות עצמיות עדן העליון שלא

וראה מה שנכתב בענין זה בביאור על הפסוק "שישים המה מלכות", בענין הפנימיות והחיצוניות. עניינו של "והניף ידו על הנהר" וכו' הוא שתהיה התגלות של עצם העדן העליון; לא

אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על הפסוק "שישים המה מלכות" בענין הפנימיות והחיצוניות. לאחר מכן הוא מגדיר את "הנפת היד על הנהר" לעתיד לבוא: עצם העדן העליון יתגלה.

כמו שנמשך עכשיו בג"ע [בגן עדן] ע"י הנהר שהוא ע"י האותיות והאותיות מלבישים ומעלימים ואין זה תפיסת והשגת עצמיות בחי עדן.

כפי שהוא נמשך כעת לגן עדן באמצעות הנהר, כלומר באמצעות האותיות; האותיות מלבישות ומסתירות, ולכן אין בכך תפיסה והשגה של עצם בחינת העדן.

כיום גן עדן, עולם הנשמות, מקבל מן העדן רק באמצעות ה"נהר", כלומר באמצעות אותיות המחשבה, והאותיות מלבישות ומסתירות. לכן הנשמות שם אינן תופסות את עצם העדן.

10 ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **ספ"ה דברכות⁶⁷ שעל עדן נאמר עין לא ראתה⁶⁸ ושמא תאמר הוא גן הוא עדן⁶⁹ תלמוד לומר ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן.⁷⁰**

לכן אמרו חז"ל בסוף פרק ה' בברכות שעל עדן נאמר: "עין לא ראתה"; ואם תאמר שגן ועדן הם אותו דבר, הכתוב מלמד: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן".

הגמרא אומרת שהפסוק "עין לא ראתה אלקים זולתך" מתייחס לעדן, ששום נברא לא ראה מעולם; וכדי שלא נחשוב שהגן ועדן הם אותו דבר, הפסוק מבדיל ביניהם: נהר יוצא מעדן כדי להשקות את הגן.

והיינו משום שאין ההמשכה בגי'ע [בגן עדן] רק באמצעות האותיות דבחי' נהר הנ"ל שהאותיות הם מעלימים כו'

הסיבה לכך היא שההשפעה לגן עדן נמשכת רק באמצעות אותיות הבחינה של ה"נהר" האמור לעיל, והאותיות מעלימות וכו',

לכן עדן נשאר נסתר גם מנשמות שבגן: הגן מושקה רק באמצעות ה"נהר" — אותיות המחשבה — והאותיות מסתירות.

והגילוי הוא רק הארה בעלמא אבל ע"י והניף ידו על הנהר כו' יבואו לגילוי בחי' עדן ממש והגילוי הוא רק הארה בלבד. אבל באמצעות "והניף ידו על הנהר" וכו', יבואו לידי גילוי בחינת עדן עצמו.

מה שמגיע לגן עדן כיום הוא רק הארה קלושה. כאשר הי' יניף את ידו על הנהר, הנשמות יגיעו לגילוי עדן עצמו.

וזהו פי' אראנו נפלאות⁷¹ אראנו דייקא בבחי' ראייה ממש שלמעלה מבחי' שמיעה והבנה שהיא ע"י אותיות לכן אינו דומה כלל שמיעה⁷² לראיה.

וזהו פירוש "אראנו נפלאות": "אראנו" דווקא, בבחינת ראייה ממש, שלמעלה מבחינת שמיעה והבנה, שהן באמצעות אותיות. לכן שמיעה אינה דומה כלל לראיה.

בנבואת מיכה על העתיד נאמר "אראנו נפלאות", בלשון של ראייה. שמיעה והבנה באות באמצעות אותיות, ואילו הראייה תופסת את הדבר עצמו; כפי שאמרו חז"ל, שמיעה אינה דומה לראיה.

11 וענין ראייה זו בבחי' חכמה עצמה ממש יובן ע"ד מ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער קי"ש [קריאת שמע] שעל המטה פ"א

ראייה זו, בבחינת חכמה עצמה ממש, תובן על פי מה שכתוב בפרי עץ חיים, שער קריאת שמע שעל המיטה, פרק א', אדמו"ר הזקן ממחיש את ה"ראייה" של עצם החכמה בסיפור על הארז"ל, המובא בפרי עץ חיים בפרק העוסק בקריאת שמע שעל המיטה.

גבי האריז"ל [האר"י זכרוננו לברכה] שבשעת השינה ביום השבת שמע בישיבה של מעלה בפי בלק ובלעם דברים נפלאים מה שלא יכול לפרשם בשמונים שנים רצופים.

על האריז"ל, זכותו יגן עלינו, שבשעה שישן ביום השבת שמע בישיבה של מעלה, בפרשת בלק ובלעם, דברים נפלאים שלא היה יכול לפרשם גם במשך שמונים שנה רצופות.

בשנתו בשבת שמע האריז"ל בישיבה של מעלה דברי תורה נפלאים על פרשת בלק ובלעם, ואמר שלא היה יכול לפרשם גם אילו דיבר ברציפות במשך שמונים שנה.

וזה תמוה לכאורה איך יכול לתפוס במחשבתו בשעה א' מה שצריך לומר בדבור פ' שנה עם היות לכאורה הדבר תמוה: כיצד יכול היה לתפוס במחשבתו בשעה אחת את מה שהיה צריך לומר בדיבור במשך שמונים שנה? גם אם נניח

הדבר נראה בלתי אפשרי: כיצד יכול היה לתפוס בשעה אחת של מחשבה את מה שהיה דורש שמונים שנה כדי לומר בדיבור?

שהאותיות המחשבה נק' אתוון רברבין⁷³ לפי שבמחשבה משיג במעט זמן מה שצריך ע"ז בדבור זמן רב ועיין בזח"ב [בוהר חלק ב'] תרומה דקל"ב א'

שהאותיות שבמחשבה נקראות "אתוון רברבין", אותיות גדולות, משום שבמחשבה תופסים בזמן קצר את מה שדורש זמן רב בדיבור; ועיינו בוהר, חלק ב, תרומה, דף קל"ב ע"א

אכן, אותיות המחשבה נקראות "אותיות גדולות", מפני שהמחשבה תופסת במהירות את מה שהדיבור מוסר באיטיות. בוהר על פרשת תרומה מדובר על "אותיות גדולות" אלה.

(שלכך בשבת אומרים א"ב [אל"ף ב"ת] אל אדון כו' שכל אות יש בו ד' או ה' תיבות כו' לפי שא"ב [שאל"ף ב"ת] זה הוא מבחי' אתוון רברבין כו' דהיינו מחשבה כו')

(ולכן בשבת אומרים את האל"ף-ב"ת של "אל אדון" וכו', שבה לכל אות יש ארבע או חמש תיבות וכו', מפני שאל"ף-ב"ת זה הוא מבחינת "אותיות גדולות" וכו', כלומר מבחינת המחשבה וכו');

לכן בפיוט השבת "אל אדון", המסודר לפי האל"ף-ב"ת, יש לכל אות ארבע או חמש תיבות, ואילו בנוסח של ימות החול יש לכל אות תיבה אחת בלבד: שבת היא בחינת המחשבה, "אותיות גדולות", שבה כל אות מכילה יותר.

מ"מ היינו שמשגיג במחשבה ברבע שעה⁷⁴ מה שצריך לדבר שעה או שתיים. אבל שישגיג במחשבה בשעה א' מה שצריך לומר ס' או פ' שנה⁷⁵ זהו נמנע.

ובכל זאת, הכוונה היא שבמחשבה תופסים ברבע שעה את מה שצריך שעה או שתיים כדי לומר. אבל לתפוס במחשבה בשעה אחת את מה שצריך לומר במשך שישים או שמונים שנה — זה בלתי אפשרי.

אלא שהדבר מסביר יחס מתון בלבד: רבע שעה של מחשבה כנגד שעה או שתיים של דיבור. אי אפשר להסביר כך כיצד שישים או שמונים שנות דיבור יכנסו לשעה אחת של מחשבה.

אבל הענין הוא שהשגתו היה בבחי' ראייה דהיינו ראיית עצמיות החכמה ולא כמו שמתלבשת בבינה והשגה בבחי' אותיות והיא למעלה מעלה מבחי' השכל

אלא ההסבר הוא שהשגתו הייתה בבחינת ראייה — ראיית עצם החכמה ממש, ולא כפי שהיא מתלבשת בבינה ובהשגה, בבחינת אותיות. ראייה זו נעלית לאין ערוך מבחינת השכל

התשובה היא שתפיסתו של האריז"ל לא הייתה מחשבה כלל, אלא "ראייה": הוא ראה את עצם החכמה ממש, לפני שהיא מתלבשת בבינה, בהשגה ובאותיות.

כמו שמלובש בהשגה ואותיות עד שיתכן שמה שמשיג בבחי' ראיית החכמה בשעה ושתים כשירצה להלבישה באותיות יצטרך ע"ז זמן ס' או פ' שנה וכענין השתלשלות הזמן מלמעלה מהזמן דאלף שנה בעיניך⁷⁶ כיום אתמול כו'

כפי שהוא מתלבש בהשגה ובאותיות, עד שייתכן שמה שתופסים בבחינת ראיית החכמה במשך שעה או שעתיים, כשמבקשים להלבישו באותיות, יצריך שישים או שמונים שנה. הדבר דומה להשתלשלות הזמן ממה שלמעלה מן הזמן, [כמו שנאמר:] "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול" וכו'.

החכמה עצמה נעלית לאין ערוך מן השכל כשהוא מלובש באותיות, ולכן מה שנראה בשעה אחת עשוי לדרוש חיים שלמים כדי לנסח במילים. הדבר דומה לאופן שבו הזמן עצמו משתלשל ממה שלמעלה מן הזמן: "אלף שנים בעיניך כיום אתמול".

ועד"ז ביקש משה אעברה נא ואראה⁷⁷ את הארץ כי במשה כתיב וירא ראשית לו^{78,79} ורצה משה להמשיך בחינה זו בכניי [בכנסת ישראל] שנקראת ארץ חפץ⁸⁰ ולא פעל

בדומה לכך ביקש משה: "אעברה נא ואראה את הארץ", שכן על משה נאמר: "וירא ראשית לו"; ומשה רצה להמשיך בחינה זו בכנסת ישראל, הנקראת "ארץ חפץ", אך לא הצליח.

בקשתו של משה להיכנס לארץ הייתה מסוג זה. למשה הייתה ראיית החכמה, שהרי נאמר עליו "וירא ראשית" — "ראשית" הוא כינוי לחכמה. הוא רצה להמשיך ראייה זו בכנסת ישראל, הנקראת "ארץ חפץ", אך ה' לא אפשר זאת.

ולכן נאמר ועתה ישראל שמע⁸¹ כו' כי לא לעתיד יהיה גילוי בחי' זו בכנסת ישראל [בכנסת ישראל] ע"י משיח

לכן נאמר: "ועתה ישראל שמע" וכו'; אך רק לעתיד תהיה בחינה זו גלויה בכנסת ישראל, באמצעות משיח.

משה אמר לישראל: "ועתה ישראל שמע" — בימיו הם יכלו לשמוע בלבד, ולא לראות. רק לעתיד יגלה משיח את הראייה הזאת לכל כנסת ישראל.

(ועי' בזח"ג [בזהר חלק ג] ואתחנן דר"ס ע"ב ע"פ אתה החלות^{82, 83} כוי ועמ"ש מזה ג"כ בביאור ע"פ והניף הכהן⁸⁴ אותם על לחם הביכורים⁸⁵ בסופו) ועל דרך גילוי זה הוא שיהיה גילוי טעמי המצות לעי"ל [לעתיד לבוא]

(וראה בזהר חלק ג, ואתחנן, רס ע"ב, על הפסוק "אתה החילות" וכו'; וכן עיין במה שנכתב על כך גם בביאור על הפסוק "והניף הכהן אותם על לחם הביכורים", בסופו). גילוי טעמי המצוות לעתיד לבוא יהיה בדרך של גילוי זה.

בזהר על "אתה החילות להראות את עבדך", משה הוא "הראשית" ומשיח בן דוד הוא "הסוף", ההשלמה. באותה דרך של ראייה יתגלו לעתיד לבוא טעמי המצוות.

ולכן נאמר עי"ז עין לא ראתה כוי יעשה למחכה לו⁸⁶ ועי' זהר פ' ואתחנן דף רס"ז ע"ב יעשה מאן⁸⁷ כוי לכן נאמר על כך: "עין לא ראתה" וכו', "יעשה למחכה לו". וראה בזהר, פרשת ואתחנן, דף רסז ע"ב: "יעשה" — מי? וכו'

לכן השכר שלעתיד לבוא מכונה "מה שעין לא ראתה". הוזהר שואל מיהו זה ש"יעשה", ומשיב שמדובר בעתיק הנסתר, הבחינה העליונה ביותר, שהכול תלוי בה.

וזה הוא שילמוד משיח.⁸⁸ ועי"ז נאמר הנה ישכיל עבדי⁸⁹ כוי שיש בבחי' זו ג"כ עליות לאין קץ כוי:^{90, 91} וזהו הדבר שמשיח ילמד. ועל כך נאמר: "הנה ישכיל עבדי" וכו', שכן גם בבחינה זו יש עליות שאין להן קץ וכו'. ראיית החכמה הזאת היא הדבר שמשיח ילמד, ועליה נאמר בישעיהו: "הנה ישכיל עבדי". גם בבחינה זו יש עליות שאין להן קץ.

קטע 4 • 1211 - 14

שבעה נחלים: האבות והאימהות

12 ג ומעתה יובן ג"כ מה שנאמר והכהו לשבעה נחלים כנגד ג' אבות וד' אמהות. כי

ג. מכאן יובן גם מה שנאמר: "והכהו לשבעה נחלים" — כנגד שלושת האבות וארבע האימהות. כי

החלק השלישי מסביר את "שבעת הנחלים": הם מקבילים לשלושת האבות — אברהם, יצחק ויעקב — ולארבע האימהות — שרה, רבקה, רחל ולאה. כשם שהים נחלק לשנים-עשר נתיבים כנגד שנים-עשר השבטים, כך הנהר יתחלק לשבעה נתיבים כנגד האבות והאימהות.

הנה הי"ב שבטים הם בבריאיה ונק' מרכבתא תתאה. אבל האבות הן הן המרכבה⁹² היינו מרכבתא עילאה דאצי' והיינו שהם חג"ת [חסד גבורה תפארת] דאצי'

הנה, שנים-עשר השבטים הם בבריאיה ונקראים "מרכבתא תתאה" — המרכבה התחתונה. ואילו "האבות הן הן המרכבה", כלומר המרכבה העליונה שבאצילות; היינו, הם חסד, גבורה ותפארת שבאצילות.

השבטים, הנמצאים בבריאיה, הם "המרכבה התחתונה": כשם שמרכבה נושאת את רצון ה' בלי רצון עצמאי משלה, כך הם נושאים את רצון ה'. האבות הם "המרכבה העליונה" שבאצילות: הם מקבילים לחסד, גבורה ותפארת שבאצילות — לאהבתו של אברהם, ליראתו של יצחק ולרחמיו של יעקב.

(וכמ"ש במ"א בד"ה ענין האבות הן הן המרכבה⁹³ כו'. ע"ש. וכן האמהות הם באצ"י. ועמ"ש ע"פ וישכם לבן^{94, 95} בענין האבות והשבטים ובפ' במדבר סד"ה וידבר כו' שאו⁹⁶ כו' למשפחותם לבית אבותם⁹⁷ ע"ש).

(כמבואר במקום אחר, במאמר המתחיל "ענין האבות הן הן המרכבה" וכו'; עיינו שם. וכך גם האימהות הן באצילות. ועיינו כמה שנכתב על הפסוק "וישכם לבן", בענין האבות והשבטים; ובפרשת במדבר, בסוף המאמר המתחיל "וידבר" וכו', "שאו" וכו', "למשפחותם לבית אבותם"; עיינו שם.)

הסוגריים מפנים למקומות שבהם העניין מבואר: המאמר בתורה אור על "האבות הן הן המרכבה", המאמר על "וישכם לבן" בענין האבות והשבטים, וסוף המאמר בפרשת במדבר על המפקד "לבית אבותם". נוסף על כך נאמר שגם האימהות הן באצילות.

והנה כמו שהשבטים עם היות שהן עצמן בבריאה עכ"ז [עם כל זה] יש להן שרש ומקור באצילות שלמעלה מהבריאה. אלא דשם הוא רק שרשן ומקורן לבד.

והנה, כשם שהשבטים, אף שהם עצמם בבריאה, יש להם בכל זאת שורש ומקור באצילות, שלמעלה מבריאה — אלא ששם הם רק שורשם ומקורם בלבד —

לשבטים יש שורש באצילות, אך שם נמצא רק שורשם. עצם מציאותם היא בבריאה.

אבל הן עצמן בבריאה וכמאמר נשמה שנתת בי טהורה היא^{98, 99} ואח"כ אתה בראתה יש מאין ואין ערוך הבריאה לגבי אצ"י

ואילו הם עצמם בבריאה, וכמאמר: "נשמה שנתת בי טהורה היא", ולאחר מכן "אתה בראתה" — יש מאין; ואין ערוך הבריאה לאצילות.

הדבר דומה לברכת השחר: "הנשמה שנתת בי טהורה היא" — כפי שהיא בשורשה, ולאחר מכן "אתה בראתה" — כנברא, יש מאין. אין ערוך לנברא ביחס לאצילות.

ולכן כדי שיתחברו הן עצמן עם שרשן ממש שיהיה גילוי האצ"י ממש בהם זהו דייקא ע"י קי"ס [קריעת ים סוף] ולכן נקרא לייב גזרים כנ"ל.

ולכן, כדי שהם עצמם יתחברו עם שורשם ממש, כך שאצילות עצמה תתגלה בהם, הדבר נעשה דווקא באמצעות קריעת ים סוף. לכן הוא נקרא לשנים־עשר חלקים, כנזכר לעיל.

כדי שהשבטים עצמם יתחברו לשורשם, ואצילות תתגלה בהם, היה צורך בקריעת הים. משום כך הוא נחלק לשנים־עשר נתיבים — נתיב לכל שבט.

וכך הוא בענין האבות שהן עצמן בז"ת [בז' תחתונות] דאצילות אבל שרשן ומקורן כתיב בעבר הנהר ישבו אבותיכם¹⁰⁰ כו' כי ז"א בעתיקא אחיד ותליא¹⁰¹ (ועמ"ש בביאור ע"פ אם בחקתי תלכו).^{102, 103}

וכך הוא גם בענין האבות: הם עצמם בשבע הספירות התחתונות שבאצילות, ואילו על שורשם ומקורם נאמר: "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" וכו', שהרי ז"א אחוז ותלוי בעתיק (ועיינו במה שנכתב בביאור על הפסוק "אם בחוקתי תלכו").

מדרגת האבות גבוהה יותר: הם עצמם בשבע הספירות התחתונות שבאצילות, אך שורשם הוא "מעבר לנהר", למעלה מבינה, בעתיק — הממד הפנימי של כתר. ז"א, המידות, אחוז בעתיק ותלוי בו.

אלא דהיינו ששרשן משם אבל מ"מ הן עצמן בז"ת [בז' תחתונות] דאצי". ועמ"ש בביאור ע"פ שימני כחותם^{104, 105} בענין רצועות דתפילין דהלמ"מ [דהלכה למשה מסיני] שיהיו שחורות¹⁰⁶ דייקא ע"ש.

אלא שהכוונה היא ששורשם משם, אך בכל זאת הם עצמם בשבע הספירות התחתונות שבאצילות. ועיינו במה שנכתב בביאור על הפסוק "שימני כחותם", בענין רצועות התפילין, שעל פי הלכה למשה מסיני צריכות להיות דווקא שחורות; עיינו שם.

שורשם נמצא שם, אך הם עצמם נותרים במידות שבאצילות. אדמו"ר הזקן מפנה גם לביאורו על "שימני כחותם", שבו מוסבר ששורשן של רצועות התפילין השחורות, שהן שחורות מכוח הלכה למשה מסיני, הוא מדרגה כה גבוהה, עד שכאשר היא נמשכת למטה היא יכולה להתגלות רק בשחורות.

אכן לעתיד ע"י והניף ידו על הנהר כו' אזי יתעלו האבות והאמהות להיות בהן הגילוי שלמעלה מאצי" בחי' בעבר הנהר כו' והיינו בחי' ז"ת [ז' תחתונות] דע"י [דעתיק יומין].¹⁰⁷

אולם לעתיד לבוא, באמצעות "והניף ידו על הנהר" וכו', יתעלו האבות והאימהות, ותתגלה בהם הבחינה שלמעלה מאצילות, בחינת "בעבר הנהר" וכו'; כלומר, הבחינה של שבע הספירות התחתונות של עתיק יומין.

לעתיד לבוא, כאשר ה' "יניף את ידו על הנהר", האבות והאימהות יעלו לשורשם. אז יתגלה בהם האור שלמעלה מאצילות, "בעבר הנהר" — שבע הספירות התחתונות של עתיק יומין.

ולכן והכהו לז' נחלים שגם כל ישראל יקבלו הגילוי זה ע"י האבות ואמהות כו' (ועמ"ש מזה בביאור ע"פ בהעלותך¹⁰⁸ את הנרות כו' יאירו שבעת הנרות¹⁰⁹ ובד"ה ראיתי והנה מנורת זהב¹¹⁰ כולה.¹¹¹

ולכן "והכהו לשבעה נחלים": גם כל ישראל יקבלו גילוי זה באמצעות האבות והאימהות וכו' (וראה מה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "בהעלותך את הנרות" וכו', "יאירו שבעת הנרות", ובמאמר המתחיל "ראיתי והנה מנורת זהב כולה").

באמצעות יגיע הגילוי לכל ישראל: זהו הנהר המוכה לשבעה נחלים, ערוץ לכל אחת משבע הספירות. הסוגריים מפנים לביאורים על שבעת נרות המנורה, שמייצגים את שבעת הרועים הממשיכים אלוקות לכל ישראל.

ועמ"ש בפי וישלח ע"פ ויעבר את מעבר יבק^{113, 112} כוי ע"ש) והנה עייז יוכל להיות אח"כ התגלות פנימית התורה טעמי תורה שהוא התגלות מוחא סתימאה.

וראה מה שנכתב בפרשת וישלח על הפסוק "ויעבר את מעבר יבוק" וכו', עיין שם. והנה, באמצעות כך תוכל להתגלות לאחר מכן פנימיות התורה, טעמי התורה, שהיא גילוי מוחא סתימאה (המוח הנסתר).

בתורה אור על פרשת וישלח מוסבר מעבר יעקב את היבוק באותם מושגים, ובקשר לשורש האבות "בעבר הנהר". באמצעות גילוי זה תתגלה פנימיות התורה, טעמי התורה; זהו גילוי מוחא סתימאה, החכמה הנסתרת של אריך אנפין.

משא"כ תורה הנגלית היא מחב"ד [מחכמה בינה ודעת] דז"א. (ועמ"ש סדי"ה אני¹¹⁴ ה' אלקיכם דפי ציצית בענין בתורת ה' חפצו ובתורתו¹¹⁵ כוי ע"ש).

ואילו התורה הנגלית היא מחכמה, בינה ודעת של ז"א. (וראה מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "אני ה' אלקיכם", בפרשת ציצית, בענין "ובתורת ה' חפצו ובתורתו" וכו', עיין שם.)

לעומת זאת, התורה הנגלית נובעת מהמוחין של ז"א, מדרגה נמוכה יותר. הסוגריים מפנים למאמר על "אני ה' אלקיכם", בסיום פרשת ציצית, העוסק בפסוק "ובתורת ה' חפצו".

ולכן כדי להיות גילוי זה צ"ל עיי שיעברו ביבשה את הנהר הנ"ל ואז יתגלה מה שלמעלה מאצי דהיינו מו"ס [מוחא סתימאה] בבי"ע ממש.

ולכן, כדי שגילוי זה יתקיים, עליהם לעבור ביבשה את הנהר האמור; ואז יתגלה מה שלמעלה מאצילות, כלומר מוחא סתימאה, בעולמות בריאה, יצירה ועשיה עצמם.

כדי שפנימיות התורה תתגלה, יש לעבור את הנהר ביבשה, כפי שהים נבקע ביציאת מצרים. אז תתגלה המדרגה שלמעלה מאצילות, מוחא סתימאה, גם בעולמות התחתונים.

ועמ"ש מענין גילוי זה בביאור ע"פ כי כאשר השמים החדשים¹¹⁶ הנ"ל ובביאור ע"פ כי על כל כבוד חופה.^{117, 118}

וראה מה שנכתב על גילוי זה בביאור על הפסוק "כי כאשר השמים החדשים" הנזכר לעיל, ובביאור על הפסוק "כי על כל כבוד חופה".

אדמו"ר הזקן מפנה לשני ביאורים נוספים על גילוי זה לעתיד לבוא: על הפסוק "כי כאשר השמים החדשים" ועל הפסוק "כי על כל כבוד חופה".

13 ויש לומר ג"כ ע"פ מ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' בראשית¹¹⁹ דף ד' סע"ב [סוף עמוד ב] וז"ל [וזה לשוננו] נודע כי

פרדס מתקן אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה] סוד מתקן אצילות פשט רמז דרוש מתקן בי"ע כו'

אפשר להסביר זאת גם על פי דברי הרמ"ז בפרשת בראשית, דף ד', סוף ע"ב; ואלה לשוננו: "ידוע שפרד"ס מתקן את אבי"ע: הסוד מתקן את אצילות; הפשט, הרמז והדרוש מתקנים את בי"ע" וכו',

הרמ"ז מתאר את ארבעת הרבדים של פרשנות התורה, פרד"ס, כמתקנים את ארבעת העולמות: הסוד מתקן את אצילות, ואילו הפשט, הרמז והדרוש מתקנים את שלושת העולמות התחתונים, בריאה, יצירה ועשיה.

שהם עולם הפירוד כו' עכ"ל [עד כאן לשוננו] ופ"י מתקן בי"ע שלא יהיו בבחי' פירוד אלא שיהיו ג"כ בבחינת ביטול כמו באצילות.

"שהם עולם הפירוד" וכו', עד כאן לשוננו. פירוש הדברים "מתקן בי"ע" הוא שהם לא יהיו במצב של פירוד, אלא גם הם יהיו במצב של ביטול, כמו באצילות.

העולמות התחתונים נקראים "עולם הפירוד", שבו כל דבר חש את עצמו כנפרד. תיקונם הוא בכך שיתבטלו לה', כפי שקורה באצילות.

וגילוי תיקון זה יהיה לע"ל [לעתיד לבוא] ע"י מעשינו עכשיו שאז כל בי"ע יתכלל בתוך האצ"י (כמ"ש הרמ"ז

[הרב משה זכות] פ' ואתחנן שם)

גילוי תיקון זה יהיה לעתיד לבוא, באמצעות מעשינו כעת; אז ייכללו כל בי"ע בתוך האצילות, כפי שכותב הרמ"ז בפרשת ואתחנן שם.

תיקון זה יתגלה בעתיד כתוצאה ממעשינו כעת, כאשר כל העולמות התחתונים ייכללו באצילות. כך כותב הרמ"ז בפירושו לפרשת ואתחנן.

וזהו ענין ונהר יוצא מעדן להשקות את הג"ן סדרים דאורייתא¹²⁰ ומשם יפרד.¹²¹ פ"י יפרד שזהו תיקון לעולם הפירוד.

וזהו ענין "ונהר יוצא מעדן להשקות את הג"ן" — ג"ן סדרים שבתורה; "ומשם יפרד". פירוש "יפרד" הוא שזהו תיקון לעולם הפירוד.

בפסוק "ונהר יוצא מעדן להשקות את הג"ן" יש רמז: למילה "הג"ן" יש ערך מספרי של ג"ן, חמישים ושלושה, וכאן היא רומזת למספר סדרי התורה. "ומשם יפרד" רומז לתיקון עולם הפירוד.

והיינו ע"י פריד פשט רמז דרוש¹²² שהם בי"ע שבאצילות הנמשכים מבחי' נהר הנ"ל והי"ע [והוא ענין] התורה שנאמר בה ולכבודי בראתיו יצרתיו¹²³ אף עשיתיו כמשי"ל [כמה שכתוב לעיל] בביאור ע"פ ולא תשכית מלח^{124, 125} כו' ע"ש.

היינו באמצעות פריד – פשט, רמז ודרוש – שהם בי"ע שבאצילות, הנמשכים מבחינת הנהר הנזכר לעיל. זהו ענין התורה שעליה נאמר: "לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", כפי שהוסבר לעיל בביאור על הפסוק "ולא תשכית מלח" וכו', עיין שם.

אותיות "יפרד", "פריד", הן ראשי התיבות של פשט, רמז ודרוש, שהם "כריאה, יצירה ועשיה שבאצילות" ונמשכים מן ה"נהר". באמצעות התורה, שעליה נאמר "לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", מתקנת את שלושת העולמות התחתונים.

אך ענין תיקון עולם האצ"י היינו שיאיר בו גילוי אור א"ס ב"ה מפנימיות עתיק זהו ע"י פנימית התורה הנק' סוד הוי' ליראיו

אך תיקון עולם האצילות פירושו שאור אין סוף ברוך הוא יאיר בו בגילוי, מפנימיות עתיק; והדבר נעשה באמצעות פנימיות התורה, הנקראת "סוד ה' ליראיו".

הסוד, הממד הנסתר של התורה, מתקן את אצילות עצמה בכך שהוא גורם לאור אין סוף מפנימיות עתיק להאיר בה. זהו הממד הפנימי של התורה, "סוד ה' ליראיו".

ועל תיקון זה נאמר והניף ידו על הנהר שהרי בבחי' ונהר יוצא נאמר ומשם יפרד שהוא מקור דבי"ע ותיקונם,

ועל תיקון זה נאמר "והניף ידו על הנהר"; שהרי על בחינת "ונהר יוצא" נאמר "ומשם יפרד", וזהו מקורם של בי"ע ותיקונם,

התיקון הנעלה הזה הוא "והניף ידו על הנהר". הנהר, שממנו נאמר "ומשם יפרד", הוא רק מקור העולמות התחתונים ותיקונם.

אבל תיקון האצילות הוא ע"י בחי' שלמעלה מהנהר הנ"ל וזהו והכהו לשבעה נחלים ע"ד ונחל עדניך תשקם¹²⁶ גילוי בחי' עדן עצמו כו' והיינו כי הנהר זהו מחשבה

אבל תיקון האצילות הוא באמצעות בחינה שלמעלה מן הנהר הנזכר לעיל. וזהו "והכהו לשבעה נחלים", על דרך "ונחל עדניך תשקם" – גילוי בחינת עדן עצמו וכו'. כלומר, הנהר הוא מחשבה,

אצילות מתוקנת באמצעות בחינה שלמעלה מן הנהר, וזהו הפיכת הנהר לשבעה נחלים: בדומה ל"נחל עדניך", הקשור למילה עדן, הם נושאים את גילוי עדן עצמו. הנהר, לעומת זאת, הוא מחשבה.

והנה מודומי"ע [מחשבה דבור ומעשה] הם בי"ע וכמ"ש בד"ה שובה ישראל עד^{127, 128} ויש מודומי"ע [מחשבה דבור ומעשה] באצי" והן בי"ע שבאצילות.¹²⁹

והנה מחשבה, דיבור ומעשה הם בריאה, יצירה ועשיה, כפי שמוסבר במאמר הפותח "שובה ישראל עד"; ויש מחשבה, דיבור ומעשה גם באצילות, והם הבריאה, היצירה והעשיה שבאצילות.

מחשבה, דיבור ומעשה מקבילים לבריאה, יצירה ועשיה, וגם באצילות יש מחשבה, דיבור ומעשה משלה — "הבריאה, היצירה והעשיה שבאצילות". מהן נמשכים הפשט, הרמז והדרש.

14 ויש עוד בחי' מאד עמקו מחשבותיך¹³⁰ כו' הי ינו מודומי"ע [מחשבה דבור ומעשה] שלמעלה מהשכל ועד"ז יובן ענין גילוי בחי' שלמעלה מהנהר כו'

וישנה בחינה נוספת: "מחשבותיך עמוקות מאוד" וכו', כלומר מחשבה, דיבור ומעשה שלמעלה מן השכל. ובאותו אופן יובן גילוי הבחינה שלמעלה מן הנהר וכו'.

למעלה ממחשבה, דיבור ומעשה רגילים יש מדרגה עמוקה יותר, "מחשבותיך עמוקות מאוד": מחשבה, דיבור ומעשה שלמעלה מן השכל. באותו אופן יש להבין את גילוי מה שלמעלה מן הנהר.

ופי' בעים רוחו יש לפרש ע"פ משארז"ל [מה שאמר רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ רוח אלקים מרחפת על פני המים¹³¹ זהו רוחו של מלך המשיח^{132, 133} המד"א [היך מה דאת אמר] ונחה עליו רוח¹³⁴ הוי' (ברכות בראשית פ' ב' ור"פ תזריע)

ואת פירוש "בעים רוחו" אפשר להסביר על פי דברי רבותינו ז"ל על הפסוק "ורוח אלקים מרחפת על פני המים": זוהי רוחו של מלך המשיח, כמו שנאמר "ונחה עליו רוח ה'" (בראשית רבה, פרשה ב, ובראש פרשת תזריע).

את הפסוק כישעיהו "בעים רוחו" דורשים לאור המדרש: "ורוח אלקים מרחפת על פני המים" היא רוחו של מלך המשיח, שעליו נאמר "ונחה עליו רוח ה'". הרוח המבקעת את הנהר היא אפוא רוחו של המשיח.

והנה במשה נאמר מן המים משיתיהו¹³⁵ והוא מבחי' מים עליונים שמשם המשכות התורה הנגלות לנו כמים שיורדים¹³⁶ מגבוה לנמוך

והנה, על משה נאמר "כי מן המים משיתיהו", והוא מן הבחינה של מים עליונים, שממנה נמשכת התורה הגלויה לנו, כמים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך.

משה נקרא על שם "כי מן המים משיתיהו": שורשו במים העליונים, מקור התורה הגלויה. התורה נמשלה למים, הזורמים ממקום גבוה למקום נמוך, וכך התורה הגלויה יורדת אלינו.

אך פנימיות התורה זהו בחי' ורוח אלקי' מרחפת ע"פ המים למעלה מבחי' מים כו' ועזי"נ [ועל זה נאמר] והניף ידו על הנהר שהוא בחי' מים בעים רוחו מה שלמעלה מבחי' המים ועי"ז והכהו כו'

אך פנימיות התורה היא הבחינה של "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", למעלה מבחינת מים וכו'. ועל כך נאמר "והניף ידו על הנהר", שהוא בחינת מים, "בעים רוחו" — כמה שלמעלה מבחינת המים; ועל ידי כך "והכהו" וכו'.

פנימיות התורה היא ה"רוח" המרחפת מעל המים, למעלה מבחינת מים. לכן הנהר, שהוא מים, מוכה "בעים רוחו" — בבחינה שלמעלה מן המים — ונבקע לשבעה נחלים.

וזהו נמשך ע"י התשובה שהיא גי' בחי' והרוח תשוב אל האלקים¹³⁷ כמ"ש ע"פ האזינו השמים^{138, 139} כו' ורוח אייתי רוח ואמשיך רוח להיות והניף כו' בעים רוחו כו':

וזה נמשך באמצעות התשובה, שהיא גם בחינת "והרוח תשוב אל האלקים", כמו שנכתב על הפסוק "האזינו השמים וכו'; ו"רוח מביאה רוח וממשיכה רוח", כדי שיהיה "והניף" וכו', "בעים רוחו" וכו'.

הגילוי הנעלה הזה נמשך באמצעות התשובה, שיבת הנשמה למקורה: "והרוח תשוב אל האלקים". לפי הביטוי הארמי המצוטט כאן, "רוח מביאה רוח": הרוח שהאדם מעלה ממשיכה רוח מלמעלה, את "בעים רוחו".

קטע 5 • 159-16

רחמים והתורה

15 ד ולתוספת ביאור שייכות ענין והכהו לשבעה נחלים דייקא לגילוי פנימיות התורה שיהיה לעתיד הענין עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בד"ה וישכם לבן הנ"ל שמדתו של יעקב אבינו ע"ה [עליו השלום] היא בחי' הרחמים¹⁴⁰ העליונים תפארת¹⁴¹ דאצי'

4. להוספת ביאור בקשר שבין "והכהו לשבעה נחלים" דווקא לבין גילוי פנימיות התורה שיהיה לעתיד לבוא: הדבר יובן על פי מה שנכתב במאמר המתחיל "וישכם לבן", שנזכר לעיל, שמידתו של יעקב אבינו, עליו השלום, היא בחינת הרחמים העליונים — תפארת דאצילות;

החלק הרביעי מסביר מדוע גילוי פנימיות התורה קשור לשבעה נחלים, לאבות ולאמהות. הדברים נפתחים במאמר על "וישכם לבן": מידתו של יעקב היא הרחמים העליונים, תפארת דאצילות.

והיינו שאפי' [שאפילו] על כל העולמות עליונים שייך ונופל בחי' רחמנות כו' ומדרגת השבטים יוצאי ירך יעקב הם במדרגה שלמטה ממנו

כלומר, גם על כל העולמות העליונים שייכים ומתאימים רחמים וכו'. ומדרגת השבטים, "יוצאי ירך יעקב", נמוכה ממדרגתו;

רחמיו של יעקב נעלים כל כך, עד שהם מתייחסים גם לעולמות העליונים, שכן גם הם נחשבים נמוכים ביחס לה'. השבטים, בניו, עומדים בדרגה שמתחתיו.

דהיינו לעורר רחמים רבים על ניצוץ אלקות השורה בנפשו איך שירדה פלאים כו' כי הרחמנות הוא לפי ערך הדעת כו' (ועמ"ש סדי"ה את הכבש אחד תעשה בבוקר וגו').

כלומר, לעורר רחמים רבים על ניצוץ אלקות השוכן בנפשו, על כך שירד פלאים וכו', שכן הרחמים הם לפי מידת הדעת וכו'. (ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "את הכבש אחד תעשה בבוקר" וגו').

זהו סוג הרחמים המתואר בתניא: לעורר רחמים רבים על ניצוץ האלקות שבנפש האדם, שירד רחוק כל כך ממקורו. הרחמים הם ביחס למידת הדעת: ככל שהאדם יודע יותר מהו מקור הנשמה הנעלה, כך הוא חש יותר את ירידתה.

ומזה יובן למה קיי"ס [קריעת ים סוף] היה ליי"ב גזרים ליי"ב שבטים כי עכשיו שייך רחמנות של השבטים על ירידת הנשמה בגוף כו'

ומכאן יובן מדוע קריעת ים סוף הייתה לשנים-עשר גזרים, כנגד שנים-עשר השבטים: מפני שכעת שייכים רחמי השבטים על ירידת הנשמה בגוף וכו',

לכן הים נבקע לשנים-עשר חלקים, כנגד שנים-עשר השבטים: בזמננו שייכים רחמי השבטים על הנשמה שירדה לגוף.

שבועולם העשייה ההעלם וההסתר הרבה מאד משא"כ בעולמות עליונים וכנודע מענין אף עשיתיו¹⁴² כו' אבל לעתיד שיזדכך עולם העשייה ונגלה כבוד¹⁴³ ה' שיהיה הגילוי בעשייה

שכן בעולם העשייה ההעלם וההסתר גדולים מאוד, שלא כמו בעולמות העליונים, כידוע בעניין "אף עשיתיו" וכו'. אבל לעתיד, כשעולם העשייה יזדכך ו"ונגלה כבוד ה'", כך שהגילוי בעשייה יהיה

עולם העשייה הגשמי מסתיר את ה' יותר מכול, ולכן ירידת הנשמה לתוכו מעוררת רחמים כאלה; העולמות העליונים אינם מסתירים אותו באותה מידה. לעתיד עולם העשייה יזדכך, ו"ונגלה כבוד ה'" גם בו, כפי שהוא למעלה.

כמו למעלה אי"כ אז לא שייך הרחמנות זו על הירידה בעשייה יותר מהבריאה כ"א הרחמנות של האבות עצמן שאפילו על עולמות העליונים שייך ונופל בחי רחמנות כו'

כמו למעלה, אם כן לא יהיו עוד שייכים רחמים אלה על הירידה לעשייה יותר מאשר על הירידה לבריאה; אלא יהיו אלה רחמי האבות עצמם, שכן גם על העולמות העליונים שייכים ומתאימים רחמים וכו'.

אז לא תהיה סיבה מיוחדת לרחם על הירידה לעשייה יותר מאשר על הירידה לבריאה. יישארו רחמי האבות עצמם, המשתרעים גם על העולמות העליונים.

והנה כמו שבאתעדל"ת [שבאתערותא דלתתא] של רחמנות השבטים ממשיכים אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] רחמים שלמעלה יותר דהיינו רחמים של האבות עצמן

והנה, כשם שעל ידי אתערותא דלתתא של רחמי השבטים ממשיכים אתערותא דלעילא של רחמים נעלים עוד יותר, כלומר את רחמי האבות עצמם,

רחמי השבטים הם אתערותא דלתתא, יוזמה מצד האדם, והם ממשיכים אתערותא דלעילא — את הרחמים הנעלים יותר של האבות.

כמו למשל השבט של אילן שכופפין אותו שאזי נמשך עי"ז גם כל האילן עצמו ועי"ז נמשך גילוי אלקות עי" התורה ומצות והוא המשכה שע"י התורה שלפנינו המשכת חכמה עילאה כו'

כמו למשל ענף של אילן שכופפים אותו, ועל ידי כך נמשך אחריו גם האילן כולו; ובאמצעות זאת נמשך גילוי אלקות על ידי התורה והמצוות. זוהי ההמשכה שעל ידי התורה שלפנינו, המשכת חכמה עילאה וכו',

הדבר דומה לכיפוף ענף של אילן, המושך אחריו את האילן כולו; המילה "שבט" פירושה גם שבט וגם ענף. כך רחמי השבטים מושכים אחריהם את רחמי האבות, ובאמצעותם נמשך גילוי אלקות על ידי התורה והמצוות — חכמה עילאה שבתורה שלפנינו.

וכמ"ש במ"א סד"ה מי מנה עפר יעקב^{144, 145} שלהיות המשכת התורה הוא עי"י בחי' רחמים דיעקב וכדלקמן כך לעי"ל [לעיתיד לבוא] עי"י גילוי הרחמנות של האבות עצמן

וכפי שמוסבר במקום אחר, בסוף המאמר הפותח במילים "מי מנה עפר יעקב", המשכת התורה היא באמצעות בחינת הרחמים של יעקב, וכפי שיתבאר להלן; כך גם לעיתיד לבוא, באמצעות גילוי הרחמים של האבות עצמם

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר על הפסוק "מי מנה עפר יעקב", המסביר שהתורה נמשכת באמצעות רחמיו של יעקב. לעיתיד לבוא יתגלו רחמי האבות עצמם בכל נשמות ישראל.

בכל נש"י [נשמות ישראל] ימשיכו עי"ז אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מבחי' רחמים גדולים דא"א שלמעלה גם מחג"ת [מחסד גבורה תפארת] דאצי' וכמ"ש וברחמים גדולים אקבצך¹⁴⁶ וכתוב וחסדי מאתך לא ימוש¹⁴⁷ וחסדי דייקא כו'

בכל נשמות ישראל ימשיכו באמצעות זאת אתערותא דלעילא מבחינת הרחמים הגדולים של אריך אנפין, שלמעלה אפילו מחסד, גבורה ותפארת שבאצילות; כפי שכתוב: "וברחמים גדולים אקבצך", וכן כתוב: "וחסדי מאתך לא ימוש" — "חסדי דווקא, וכו'

רחמים אלה ימשיכו אתערותא דלעילא ממקור גבוה עוד יותר — הרחמים הגדולים של אריך אנפין, שלמעלה ממדות האצילות. ישעיהו אומר: "וברחמים גדולים אקבצך", וכן: "וחסדי מאתך לא ימוש", והדגש הוא על "חסדי".

ועי"ז יומשך התגלות פנימית התורה שהיא בחי' מו"ס [מוחא סתימאה] שלמעלה מחכמה דאצילות כו' ועפ"ז [ועל פי זה] יי"ל [יש לומר] מה שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] עץ הדעת חטה היתה.

ובאמצעות זאת תימשך התגלות פנימיות התורה, שהיא בחינת מוחא סתימאה שלמעלה מחכמת האצילות וכו'. ועל פי זה אפשר להסביר את מאמר חז"ל: "עץ הדעת חיטה הייתה".

באמצעות זאת תתגלה פנימיות התורה, ששורשה במוחא סתימאה, שלמעלה מחכמת האצילות. אותו רעיון מסביר את מאמר חז"ל שעץ הדעת היה חיטה.

16 וקשה דבמ"א מבואר דחטה היינו כ"ב אותיות התורה.¹⁴⁸ ואיך נקי עץ הדעת. אך הענין כמבואר במ"א בד"ה בשעה שהקדימו¹⁴⁹ ישראל נעשה לנשמע¹⁵⁰ דהתשב"כ [דהתורה שבכתב] היא עץ חיים ותשבע"פ [ותורה שבעל פה] נקי בזהר אילנא דטו"ר [דטוב ורע].

אך הדבר קשה, שהרי במקום אחר מוסבר ש"חיטה" היא עשרים ושתיים אותיות התורה; ואם כן, כיצד היא נקראת עץ הדעת? אלא שהענין הוא, כפי שמוסבר במקום אחר, במאמר המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע": התורה שבכתב היא עץ החיים, ואילו התורה שבעל פה נקראת בזהר "עץ טוב ורע".

הקושי הוא שבמקום אחר נאמר ש"חיטה" היא עשרים ושתיים אותיות התורה, שכן זהו הערך המספרי של המילה; כיצד, אם כן, חיטה יכולה להיות עץ הדעת? התשובה מובאת במאמר על הקדמת "נעשה" ל"נשמע": התורה שבכתב היא עץ החיים, והזהר מכנה את התורה שבעל פה "עץ טוב ורע".

ולא שהיא ח"ו [חס ושלום] עץ הדעת טו"ר [טוב ורע]. כי תשבע"פ [תורה שבעל פה] היא מלי¹⁵¹ דאצילות דאיהו וגרמוהי חד.

אין הכוונה, חלילה, שהיא עצמה עץ הדעת טוב ורע, שהרי התורה שבעל פה היא מלכות דאצילות, שבה "הוא וכליו אחד".

אין הכוונה שהתורה שבעל פה עצמה מורכבת מטוב ומרע, חלילה. היא מלכות דאצילות, המאוחדת לגמרי עם ה'. תיקוני הזהר, המובא בהערות, אומרים שמלכות היא ה"פה", הנקרא תורה שבעל פה.

אלא ר"ל [רוצה לומר] שמתלבשת לברר עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] שהיא קליפת נוגה וכמשנ"ת [וכמו שנתבאר] באריכות באג"ה [באגרת הקודש] בד"ה ברע"מ [ברע"א מהימנא] פ' נשא והמשכילים יזהירו¹⁵² כו'.

אלא הכוונה שהיא מתלבשת כדי לברר את עץ הדעת טוב ורע, שהוא קליפת נוגה, כפי שמוסבר בהרחבה באגרת הקודש, באגרת המתחילה "ברע"א מהימנא, פרשת נשא: 'והמשכילים יזהירו' וכו'.

היא נקראת כך מפני שהיא עוסקת בכירור עץ הדעת, קליפת נוגה — התחום המעורב שבו אפשר להפריד את הטוב מן הרע: את המותר מן האסור, ואת הטהור מן הטמא. הדבר מוסבר בהרחבה באגרת הקודש, אגרת כ"ו שבתניא.

והנה גם בתשב"כ [בתורה שבכתב] כתיב בשברי לכם מטה לחם.¹⁵³ מטה לחם הוא עץ חיים ובשכירת לוחות ראשונות נשתלשלה ונתלבשה בדברים גשמיים כו'

והנה גם כתורה שבכתב נאמר: "בשברי לכם מטה לחם". "מטה לחם" הוא עץ החיים, ועם שכירת הלוחות הראשונים ירדה התורה והתלבשה בעניינים גשמיים וכו'.

גם התורה שבכתב ירדה למטה: "בשברי לכם מטה לחם" רומז לשכירת הלוחות הראשונים, שלאחריה ירדה התורה, עץ החיים, והתלבשה בעניינים גשמיים.

(כמ"ש במ"א ע"פ זה בפי בחקותי).¹⁵⁴ והיינו שהרי כל התשבע"פ [התורה שבעל פה] מקבל מתשבי"כ [מתורה שבכתב] והיא ביאור ופי' התשבי"כ [התורה שבכתב].

(כפי שמוסבר במקום אחר על פסוק זה בפרשת בחוקותי). כלומר, התורה כולה שבעל פה מקבלת מן התורה שבכתב, והיא הביאור והפירוש של התורה שבכתב.

הדבר מוסבר בלקוטי תורה על פרשת בחוקותי. התורה שבכתב ירדה למטה מפני שהתורה שבעל פה, העוסקת בעניינים גשמיים, מקבלת ממנה והיא ביאורה.

ולכן אדה"ר [אדם הראשון] לפני החטא היה למעלה מבחינה זו דבירור עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] כמ"ש בספר הגלגולים פייט שאדה"ר [שאדם הראשון] לפני החטא היה בחינה זו דמשיח ולמעלה ממדרגת משה (ועמ"ש ע"פ הן האדם¹⁵⁵ היה כאחד ממנו¹⁵⁶ כו')

ולכן, לפני החטא היה אדם הראשון למעלה מבחינה זו של בירור עץ הדעת טוב ורע, כפי שכתוב בספר הגלגולים, פרק י"ט, שאדם הראשון לפני החטא היה בבחינת משיח, ולמעלה מדרגתו של משה (ועיינו כמה שנכתב על הפסוק "הן האדם היה כאחד ממנו" וכו').

אדם הראשון לפני החטא עמד למעלה מכל עבודת ההפרדה בין טוב לרע. בספר הגלגולים נאמר שלפני החטא הייתה לאדם הראשון בחינת משיח, למעלה מדרגתו של משה.

והנה מדור שלו היה בגי'ע [בגן עדן] אשר ונהר יוצא מעדן¹⁵⁷ כו' והיינו להמשיך בחי' עדן עצמו והנה מקום משכנו היה בגן עדן, שעליו נאמר "ונהר יוצא מעדן" וכו'; כלומר, להמשיך את בחינת עדן עצמה. משכנו היה בגן עדן, שהושקה מן הנהר היוצא מעדן; כלומר, הוא המשיך את עדן עצמה.

והוא פנימית התורה שיתגלה לע"ל [לעתיד לבוא] ע"י משיח אשר זהו למעלה מבחי' אותיות כנ"ל בענין והניף ידו על הנהר כו'. ומכ"ז [ומכל זה] יובן ג"כ ענין תנופת שתי הלחם ע"ג [על גבי] שני הכבשים¹⁵⁸ בחג השבועות.

והיא פנימיות התורה, שתתגלה לעתיד לבוא על ידי משיח, והיא למעלה מבחינת האותיות, כפי שנתבאר לעיל בעניין "והניף ידו על הנהר" וכו'. ומכל זה יובן גם ענין תנופת שתי הלחם על גבי שני הכבשים בחג השבועות.

עדן היא פנימיות התורה, שלמעלה מן האותיות, ומשיח יגלה אותה כאשר ה' יניף את ידו על הנהר". מכל זה מובן גם ענין קרבן חג השבועות: שתי הלחם מונפות על גבי שני הכבשים.

כי שתי הלחם היינו תשב"כ [תורה שבכתב] ותשב"ע"פ [ותורה שבעל פה]¹⁵⁹ והכבשים הם בחי' רחמים מדתו של יעקב שע"י המשכת רחמים אלו ממשיכים גילוי התורה

שתי הלחם הן התורה שבכתב והתורה שבעל פה, והכבשים הם בחינת הרחמים, מידתו של יעקב; באמצעות המשכת רחמים אלה ממשיכים את גילוי התורה,

שתי הלחם הן התורה שבכתב והתורה שבעל פה, ושני הכבשים הם הרחמים, מידתו של יעקב. המשכת הרחמים האלה מביאה להמשכת גילוי התורה.

שהיא בחי' לחם וכמ"ש ואשא אתכם על כנפי נשרים¹⁶⁰ שהוא בחי' רחמים ועי"ז ואביא אתכם אלי (ועמ"ש ע"פ בהעלותך את הנרות¹⁶¹ בפ"י וענין היתה לי דמעת לי לחם¹⁶² כו')

שהיא בחינת לחם, כמו שכתוב: "ואשא אתכם על כנפי נשרים" — בחינת הרחמים, ובאמצעותם "ואביא אתכם אלי" (וראו מה שנכתב על הפסוק "בהעלותך את הנרות", בפירוש העניין של "היתה לי דמעת לי לחם" וכו').

התורה היא "לחם", והרחמים ממשיכים אותה: "ואשא אתכם על כנפי נשרים" — בחינת הרחמים, שהובילה ל"ואביא אתכם אלי" במעמד הר סיני. כאן מפנים לביאור על "היתה לי דמעת לי לחם".

ואמנם תנופת הלחם והכבשים היינו להעלות התורה שהיא בחי' לחם חטה ולקשרה ולחברה באור אי"ס ב"ה בחי' עדן העליון ממש וכן להעלות הרחמים של האבות למקורן ושרשן בחי' רחמים גדולים כו'

אך הנפת הלחם והכבשים נועדה להעלות את התורה, שהיא בחינת לחם חטה, ולקשור ולחבר אותה עם אור אין סוף ברוך הוא, בחינת עדן העליון עצמו; וכן להעלות את רחמי האבות אל מקורם ושרשם, בחינת הרחמים הגדולים וכו'.

ההנפה מעלה את התורה, "לחם חטה", וקושרת אותה לאור אין סוף, לעדן העליון עצמו; והיא גם מעלה את רחמי האבות אל מקורם, הרחמים הגדולים.

(ועמ"ש מענין העלאה זו בד"ה זכור ושמור¹⁶³ בדבור א' נאמרו. ושם בד"ה בענין האבות הן הן המרכבה) ולכן יש י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן¹⁶⁴ כנגד י"ג מדות הרחמים:

(וראו מה שנכתב בעניין העלאה זו במאמר הפותח במילים "זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו", ושם במאמר העוסק בעניין "האבות הן הן המרכבה"). ולכן יש שלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן, כנגד שלוש עשרה מידות הרחמים:

לכן שלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן מקבילות לשלוש עשרה מידות הרחמים: התורה נמשכת באמצעות רחמים וחוזרת אליהם. כאן מפנים למאמר על "זכור" ו"שמור", העוסק בהעלאה ובהמשכה.

קטע 6 • 171-20

לשון ים מצרים

17 ה וזהו והחרים ה' את לשון ים מצרים¹⁶⁵ (בישעיה ס"י י"א) ופ"י הרד"ק [הרבי דוד קמחי] דהיינו נהר מצרים¹⁶⁶ שהוא הנילוס וכ"כ [וכן כתב] במצודת.

5. וזהו [פירוש] "וה' יחריב את לשון ים מצרים" (ישעיהו, פרק 11). הרד"ק מסביר שהכוונה לנהר מצרים, הוא הנילוס; וכך כתוב גם במצודות.

החלק החמישי עוסק במחצית הראשונה של פסוק ישעיהו: "וה' יחריב את לשון ים מצרים". הרד"ק והמצודות מסבירים ש"ים" זה הוא נהר מצרים, הנילוס.

והוא מ"ש ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. שם האחד פישון ופרש"י [ופירש רש"י / ופירוש רש"י] הוא נילוס¹⁶⁷ נהר מצרים¹⁶⁸ כו'.

וזהו שנאמר: "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. שם האחד פישון", ורש"י מסביר: "זהו הנילוס, נהר מצרים", וכו'.

הנילוס הוא אחד מארבעת הנהרות היוצאים מעדן: רש"י מזהה את פישון, הראשון שבהם, עם הנילוס.

וכ"כ [וכן כתב] בזח"א [בזהר חלק א] לך לך פ"א ב' שלכן נאמר כגן ה' כארץ מצרים^{170, 171, 169} לפי שלשם נמשך אחד מדי נהרות היוצאים מג"ע [מגן עדן] היינו שם האחד פישון כו'

וכך כתוב בזהר, חלק א, לך לך, דף 381: משום כך נאמר "כגן ה' כארץ מצרים", מפני שאחד מארבעת הנהרות היוצאים מגן עדן נמשך לשם, והוא "שם האחד פישון", וכו'.

הזהר מסביר באותו אופן מדוע התורה משווה את מצרים ל"גן ה'": אחד מנהרות גן עדן, פישון, זורם לשם.

ובפ' חיי שרה דקכ"ה סע"א [סוף עמוד א] כ' [כתב] מאי שם האחד פישון המיוחד מכולם¹⁷² כו' ולפיכך היתה חכמת מצרים יותר מכל העולם כו'

ובפרשת חיי שרה, דף 125, סוף עמוד א, כתוב: "מה פירוש 'שם האחד פישון'? המיוחד מכולם", וכו'; "ולכן חכמת מצרים הייתה גדולה מחכמת כל העולם", וכו'.

הזהר דורש את המילה "האחד" במשמעות של "המיוחד": פישון הוא הנבחר שבנהרות, ולכן חכמת מצרים עלתה על חכמת העולם כולו.

שהרי גבי שבח דשלמה נאמר ותרב חכמת שלמה כו' ומכל חכמת מצרים¹⁷³ (במ"א ס"ה).

שהרי בשבחו של שלמה נאמר: "ותרב חכמת שלמה", וכו', "מכל חכמת מצרים" (מלכים א, פרק 5).

הראיה היא השבח שנאמר על שלמה, שחכמתו עלתה על "כל חכמת מצרים"; חכמת מצרים הייתה אמת המידה שעליה עלה.

והיינו לפי ששרש הנהר הנ"ל נמשך מנהר היוצא מעדן שהוא חו"ב [חכמה ובינה] כו' וזהו שאמרו אית מיא מגדלין חכימין¹⁷⁴ כו' (ועיין ברכות ס"פ בלק יש מעיינותכו' וע' בהרמ"ז [בהרב משה זכות] פ' חיי שרה שם)

וזה מפני ששורשו של הנהר הנזכר נמשך מן הנהר היוצא מעדן, שהוא חכמה ובינה, וכו'. וזהו שאמרו: "יש מים שמגדלים חכמים", וכו' (וראו [מדרש] רבה, סוף פרשת בלק, "יש מעיינות", וכו'; וראו רמ"ז, פרשת חיי שרה, שם);

חכמת מצרים באה מן הנהר שלה, ששורשו בנהר היוצא מעדן, חכמה ובינה. כדברי הזוהר, יש מים שמגדלים חכמים; כאן מפנים גם למדרש בסוף פרשת בלק, "יש מעיינות", ולרמ"ז על פרשת חיי שרה.

וע' במא"א [במאורי אור] אות ד' סכ"ה ד' נהרות הם או"א [אבא ואימא] זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] פישון באבא לשון פושו וסגו כי רבוי השפע יורד מהחכמה כולם בחכמה עשית¹⁷⁵ כו'.

וראו מאורי אור, אות ד, סעיף 25: "ארבעת הנהרות הם אבא ואמא, ז"א ונוקבא; פישון הוא באבא, מלשון 'פושו וסגו' (התרבו והתעצמו), מפני שריבוי השפע יורד מן החכמה: 'כולם בחכמה עשית', וכו'.

מאורי אור, מילון קבלי, משייך את ארבעת הנהרות לאבא ואמא, ז"א ונוקבא, ומזהה את פישון עם אבא, כלומר עם חכמה, מקור השפע, כפי שנאמר: "כולם בחכמה עשית".

(ועי' [ועיין] מזה בת"ז [בתיקוני זוהר] תיקון נ"ד דצ"א ע"א). אך עכ"ז [עם כל זה] מאחר שנאמר בהם ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים.

(וראו על כך תיקוני זוהר, תיקון 54, דף 91א). אולם למרות זאת, מאחר שנאמר עליהם: "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים",

ובכל זאת, הפסוק אומר על ארבעת הנהרות שהזרם "נפרד" משם.

א"כ הם מקור עולמות הנפרדים וכמ"ש בזח"א [בזהר חלק א] ויצא (קנ"ח א') ומשם יפרד כו' טורי דפרודא¹⁷⁶ כו' וזהו שנקרא לשון ים מצרים פי' מצרים לשון מיצרים וגבולים.

אם כן, הם מקור העולמות הנפרדים, כפי שכתוב בזוהר, חלק א', ויצא (דף קנ"ח ע"א): "ומשם יפרד" וכו', "הרי פרודא" וכו'. וזהו הטעם שהם נקראים "לשון ים מצרים": מצרים הוא מלשון מיצרים וגבולות,

ארבעת הנהרות הם אפוא מקור העולמות הנפרדים; הזוהר מכנה אותם "הרי פרודא". משום כך הנביא מכנה את הנלוס "לשון ים מצרים": מצרים קשורה למילה מיצרים, כלומר למקומות צרים ולגבולות.

שהן בחי' בעלי גבול כמו מן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה¹⁷⁷ הן בגשמיות והן ברוחניות הוא בחי' מיצר וגבול כו' וע"כ נק' ומשם יפרד להיות נראה ליש ודבר בפ"ע [כפני עצמו] כו'

שהרי הם בחינת בעלי גבול, כמו "מן הארץ לרקיע מהלך חמש מאות שנה"; הן בגשמיות והן ברוחניות, זו בחינת מיצר וגבול וכו'. לכן נאמר עליהם "ומשם יפרד" — הם נראים כיש וכדבר כפני עצמו וכו';

ארבעת הנהרות הם מקור לכל מה שיש לו גבול, כפי שחכמים מתארים את המרחק מן הארץ לרקיע כמהלך של חמש מאות שנה. דברים גשמיים ורוחניים שמקורם בהם מוגבלים כאחד, ולכן הם נראים כישויות נפרדות.

דהיינו שהם מקור השפע להתהוות בי"ע כו' כי הם מקבלים מבחי' הדבור והדבור באדם יוצא לחוץ להיות בבחי' דבר נפרד ממנו.

כלומר, הם מקור השפע להתהוות בריאה, יצירה ועשיה וכו', משום שהם מקבלים מבחינת הדיבור; והדיבור אצל האדם יוצא החוצה ונעשה דבר נפרד ממנו.

הם מקור השפע היוצר את בריאה, יצירה ועשיה, משום שהם מקבלים מן הדיבור, שמטבעו יוצא מן המדבר ונעשה דבר נפרד ממנו.

18 והגם כי למעלה אין שייך דבר שחוץ ממנו ית' היינו קמ"י [קמיה] ית' אבל לגבי הברואים יש צמצומים רבים עד כאלו הן בבחי' דבר נפרד כו'

ואף שלמעלה לא שייך דבר שמחוץ לו יתברך — כלומר, כפי שהדברים הם לפניו יתברך — הרי שלגבי הנבראים יש צמצומים רבים, עד שהם נראים כביכול כדברים נפרדים וכו'.

למעלה אין דבר שהוא באמת מחוץ לה'; הנפרדות קיימת רק מנקודת מבטם של הנבראים, בעקבות צמצומים רבים שגורמים להם להיראות נפרדים.

ועמ"ש בד"ה וספרתם לכם^{178, 179} בענין פי' וכנפיהם פרודות¹⁸⁰ כו' דחיות המרכבה כו' לפי שנמשכים מארבעה מוצאות הדבור כו'.

ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "וספרתם לכם", בעניין פירוש "וכנפיהם פרודות" וכו', שנאמר על חיות המרכבה וכו', משום שהן נמשכות מארבעה מוצאות הדיבור וכו'.

בחזון יחזקאל כנפי החיות, המלאכים הנושאים את המרכבה האלוקית, הן "פרודות", משום שהן נמשכות מארבעה מוצאות הדיבור, והדיבור יוצר דברים נפרדים. כאן מפנה המאמר לדיון במאמר "וספרתם לכם".

אבל לע"ל [לעתיד לבוא] שנא' [שנאמר] ונגלה כבוד^{181, 182, 183} ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר (בישעיה ס"י מ)

אבל לעתיד לבוא, ככתוב: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר" (ישעיהו, פרק מ').

ישעיהו אומר על העתיד לבוא כי "כל בשר יחדו" יראו "כי פי ה' דבר".

(ועיינן מזה ברבות פי' ויקרא פי"א¹⁸⁴ זח"ב [זהר חלק ב'] ס"פ משפטים קכ"ו א' ובת"א [ובתורה אור] פי' לך לך בד"ה ולא יקרא עוד שמך אברם)¹⁸⁵

(ועיינו בעניין זה במדרש רבה, פרשת ויקרא, פרק א; בזוהר, חלק ב, סוף פרשת משפטים, דף קכ"ו ע"א; ובתורה אור, פרשת לך לך, במאמר המתחיל "ולא יקרא עוד שמך אברם"),

המדרש על ויקרא משווה זאת למצב כיום, שבו השכינה מתגלה רק ליחידים; הזוהר, בסוף פרשת משפטים, אומר שבעתיד הכול יראו את כבוד ה' פנים אל פנים. כאן מפנה המאמר גם לתורה אור, בעניין שינוי שמו של אברם.

דהיינו שיהי [שיהיה] גילוי בחי הדבור עליון כמו שהוא אצלו ית' שאין הדבור היוצא ממנו בבחי' דבר נפרד כמו דבור האדם

כלומר, שתהיה התגלות של בחינת הדיבור העליון כפי שהוא אצלו יתברך, כך שהדיבור היוצא ממנו אינו דבר נפרד, כפי שדיבורו של אדם נפרד ממנו.

הכוונה היא שהדיבור העליון יתגלה כפי שהוא אצל ה' עצמו, ואינו נפרד ממנו כפי שדיבורו של אדם נפרד מן המדבר.

אלא מיוחד בתכלית היחוד במהותו ועצמותו ית' גם אחר שיצא דבורו ית' אל הפועל בבריאת העולמות כמו שהיה מיוחד עמו קודם בריאת העולמות¹⁸⁶ כו' (כמ"ש בסי' ש"ב [של בינונים] פכ"א).

אלא הוא מאוחד עמו בתכלית האחדות, במהותו ועצמותו יתברך, גם לאחר שדיבורו יצא אל הפועל בבריאת העולמות, כפי שהיה מאוחד עמו לפני בריאת העולמות וכו' (ככתוב בספר של בינונים [התניא], פרק כ"א).

כפי שהתניא מסביר בפרק כ"א, דיבורו של ה' נשאר מאוחד עם מהותו גם לאחר שיצא לכרוא את העולמות, בדיוק כפי שהיה לפני הבריאה.

וזהו פי' וראו כו' כי פי ה' דבר כלו' [כלומר] שיהי [שיהיה] התגלות הדבור עליון כמו שהוא בבחי' פי הוי' ממש ששם הדבור מיוחד במהותו ועצמותו ית' כך יהי [יהיה] גילוי זה למטה וראו כל בשר יחדו גילוי זה.

וזהו פירוש "וראו" וכו', "כי פי ה' דבר": כלומר, שתהיה התגלות הדיבור העליון כפי שהוא בבחינת "פי הוי" ממש, ששם הדיבור מאוחד עם מהותו ועצמותו יתברך; וכך תהיה התגלות זו למטה, ו"ראו כל בשר יחדו" התגלות זו.

לכן "כי פי ה' דבר" פירושו שהדיבור יראה למטה כפי שהוא ב"פי הוי", מאוחד עם מהותו. כל בשר יראה התגלות זו.

ועי' יהיה גלוי אחדותו ית' שבעולם האצי' גם למטה בעשייה כמ"ש ביום ההוא¹⁸⁷ יהי [יהיה] הוי' אחד ושמו אחד

ועל ידי כך תתגלה אחדותו יתברך, הנגלית בעולם האצילות, גם למטה, בעולם העשיה; ככתוב: "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד".

כך תתגלה האחדות הגלויה באצילות גם בעולם העשיה, כפי שנאמר בזכריה: "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד".

(ועמ"ש בזה סד"ה למנצח על השמינית). לכן אז א"צ [אין צריך / אינו צריך] לבחי' ד' נהרות הנ"ל שהשפע בא מהם בבחי' ומשם יפרד.

(ועיינו במה שנכתב על כך בסוף המאמר הפותח במילים "למנצח על השמינית"). לכן באותה עת לא יהיה צורך בבחינת ארבעת הנהרות הנזכרים לעיל, שמהם נמשכת ההשפעה בבחינת "ומשם יפרד";

באותה עת לא יהיה צורך בארבעת הנהרות, שדרכם נמשכת ההשפעה באופן של "היפרדות" ויצירת נבראים נבדלים.

אלא יהי [יהיה] גילוי והמשכת הנהר היוצא מעדן ממש מה שלמעלה מבחי' ומשם יפרד. וזהו והחרים ה' את לשון ים מצרים ות"י [ותרגום יונתן] ויבש¹⁸⁸ כו'.¹⁸⁹

אלא יתגלה וימשך הנהר היוצא מעדן עצמו, שלמעלה מבחינת "ומשם יפרד". וזהו "והחרים ה' את לשון ים מצרים", ותרגם יונתן: "ויבש" וכו'.

במקום זאת יתגלה הנהר היוצא מעדן עצמו, שלמעלה מן ההתחלקות. זהו עניין "והחרים ה' את לשון ים מצרים", שתרגם יונתן "ויבש": לא יהיה עוד צורך בערוץ המפריד.

19 ולא עוד אלא והניף ידו על הנהר היינו הנהר היוצא מעדן ממש קודם בחי' ומשם יפרד¹⁹⁰ כו' והכהו לשבעה נחלים¹⁹¹ וכמשי"ל [וכמה שכתוב לעיל].

ולא זו בלבד, אלא "והניף ידו על הנהר" — היינו הנהר היוצא מעדן עצמו, קודם הבחינה של "ומשם יפרד" וכו'; "והכהו לשבעה נחלים", כפי שנתבאר לעיל.

מעבר להסרת הנלוס, ה' יניף את ידו על הנהר עצמו — נהר עדן קודם שהוא מתפצל — ויפצל אותו לשבעה נחלים, כפי שנתבאר קודם: באמצעות האבות והאימהות.

אך עוד י"ל [יש לומר] המכוון כי ז' נחלים הם ז"ת [ז' תחתונות] היינו המדות והדבור שבהם ועל ידם נמשך השפע והנהר הוא בינה שלמעלה מהמדות, והוא ענין שער החמשים דבינה שאינו מושג כלל.

אך אפשר לומר עוד, שהכוונה היא ששבעת הנחלים הם שבע הספירות התחתונות, כלומר המדות והדיבור שבהן, שדרכם נמשכת ההשפעה למטה; והנהר הוא בינה, שלמעלה מהמדות. זהו ענין שער החמשים של בינה, שאינו מושג כלל.

פירוש נוסף: שבעת הנחלים הם שבע הספירות התחתונות — המדות והדיבור שבהן — שדרכם יורדת ההשפעה האלוקית. הנהר הוא בינה, שלמעלה מהן, ובפרט שער החמשים שלה, המדרגה הגבוהה ביותר בבינה, שאינה נתפסת כלל.

20 והמדות והדבור מקבלים משם רק הארה בעלמא כנודע מענין מי ברא אלה¹⁹² כו' ועמ"ש מזה ע"פ אלה פקודי המשכן משכן העדות.¹⁹³

והמדות והדיבור מקבלים משם הארה בלבד, כידוע בענין "מי ברא אלה" וכו'; ועיינו במה שנכתב על כך על הפסוק "אלה פקודי המשכן, משכן העדות".

המדות והדיבור מקבלים רק הארה מבינה. זהו פירוש "מי ברא אלה": בקבלה "מיי" מציין את הבחינה הנעלמת, בינה, ו"אלה" את המדות הגלויות שהיא מולידה; כאן מפנים למאמר על הפסוק "אלה פקודי המשכן".

ולע"ל [ולעתיד לבוא] נאמר והכהו לשבעה נחלים¹⁹⁴ היינו שאותו האור המאיר בבחי' הנהר עצמו יומשך ויתגלה בבחי' ז"ת [ז' תחתונות] שהם המדות והדבור המאירים ומתגלים בבחי' כו'.

ועל לעתיד לבוא נאמר: "והכהו לשבעה נחלים"; כלומר, אותו אור שמאיר בבחינת הנהר עצמו יימשך ויתגלה בבחינת שבע המדות התחתונות, שהן המדות והדיבור המאירים ומתגלים בכריאה, יצירה ועשיה וכו'.

לעתיד לבוא, "והכהו לשבעה נחלים": עצם אור הנהר, בינה עצמה, יימשך אל שבע המדות ואל הדיבור ויתגלה בעולמות התחתונים.

[ועיין] מזה בזה"א [בזהר חלק א] בראשית דני"ב ע"א).¹⁹⁵ וזהו ענין ומלאה הארץ דעה את^{196, 197} ה' כמים לים מכסים¹⁹⁸ כו'.

[ועינינו בעניין זה בזהר, חלק א, בראשית, דף נ"ב ע"א]. וזהו ענין "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" וכו'.

הזהר על בראשית מתאר שבעה אורות המכים בים משבעה צדדים, וכל צד נחלק לשבעה נחלים. זו ההבטחה ש"ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים": דעת ה' תמלא גם את הדרגה הנמוכה ביותר.

[ועיין עוד מענין והחרים ה' את לשון ים מצרים ברבות ריש קהלת¹⁹⁹ ע"פ הבל הבלים אמר קהלת]:²⁰⁰ [ועינינו עוד בענין "והחרים ה' את לשון ים מצרים" במדרש רבה, בתחילת קהלת, על הפסוק "הבל הבלים אמר קהלת"].

המאמר מסיים בהפניה למדרש שבתחילת קהלת, על "הבל הבלים", להרחבה בענין "לשון ים מצרים".

בעבודה

המאמר מציין שתי דרכים להמשכת ההתגלות העתידה: תשובה — הרוח השבה אל ה', שממשיכה את "עצם רוחו"; ורחמנות — לעורר רחמים גדולים על ניצוץ האלוקות שבנשמתו, שירד למטה כל כך. התעוררות זו מלמטה ממשיכה את רחמי האבות שלמעלה. מעשינו כעת, המצוות ולימוד התורה, הם המביאים את התיקון שיתגלה לעתיד לבוא.

שאלות לשיחה

1. מדוע הדיבור מסתיר את מה שהוא נושא, ובמה שונה הסתר המחשבה מהסתר הדיבור?
2. מדוע הים נקרא לשנים-עשר שבילים, ואילו הנהר יוכה לשבעה נחלים?
3. מה ההבדל בין שמיעה לראייה, וכיצד ממחישה זאת חווייתו של האריז"ל בשבת?
4. מדוע צריך משיח ללמד את פנימיות התורה ולא את הלכותיה הנגלות?
5. כיצד רחמים על נשמתו של האדם ממשיכים את התורה, ומה ימשיכו לעתיד לבוא רחמי האבות?

הערות

קטע מובא בסה"מ תרל"ח ע"י.

פסקה 2

7 שהלומד הוא חכם מקודם

ההערה מציינת שבמקום שבו הקטע מובא בספר המאמרים תרל"ח, מופיעה תוספת אחרי המילים "הלומד חכם מלכתחילה".

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ח שם יש הוספה.

8 "שיניך כעדר הרחלים שעלו מן הרחצה, שכולם מתאימות". אלו מילות הפתיחה של המאמר בלקוטי תורה על שיר השירים, שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Song of Songs 6:6 שיר השירים ו':

שְׁנִיךְ כְּעֶדֶר הָרַחֲלִים שָׁעֲלוּ מִן־הָרַחֲצָה שְׁכָלָם מִתְאִימוֹת וְשָׁפְלָה אֵין בָּהֶם:

Thy teeth are like a flock of ewes, Which are come up from the washing; Whereof all are paired, And none faileth among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 בד"ה שניך כעדר הרחלים

המאמר מבאר את הביטוי "עדר הרחלים": נשמות אצילות נקראות "אדם", ואילו נשמות בריאה, יצירה ועשיה, כמו המלאכים, נקראות "בהמות"; הדעת נמשכת אליהן באמצעות משה, הרועה הנאמן, ובאמצעות אמירת "קדוש" המשולשת, הנאמרת יחד בידי ישראל והמלאכים.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש לו, ד ואילך.

10 "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם; מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו". הפסוק של יום הכיפורים שעליו מבוסס הסברו של אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה, אחרי.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 ע"פ כי ביום הזה יכפר

שם מסביר אדמו"ר הזקן ששורש התורה הוא במוחא סתימאה של אריך אנפין, הנקרא אור פנימי, ואילו המצוות נובעות מ"גולגולתא" שלו, שהיא אור מקיף; וכן אבא ואמא נקראים "נסתרים" מפני שהם מכוסים בזקן של אריך אנפין.

הערת קה"ת

לקו"ת אחרי כח, ד.

12 וענין קיי"ס . . על האורות עליונים

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Sefer HaMaamarim .5638

הערת קה"ת

ראה סה"מ תרל"ח ע"י יב.

פסקה 1

1 והניף ידו על הנהר

ההערה מפנה לשני מקומות בקובץ מאמריו של אדמו"ר הזקן, העוסקים ב"והניף ידו על הנהר".

הערת קה"ת

ראה מאמרי אדה"ז-פרשיות ע' רנד. ע' רסו. סידור רפט, א. שער האמונה פנ"ב. והחרים תרל"א. ראה ד"ה והניף — תשמ"ז דשם מבאר ההפרש בין נהר וים.

2 "והחרים ה' את לשון ים מצרים, והניף ידו על הנהר בעוצמת רוחו, והכהו לשבעה נחלים, והעביר אותם בנעליים." נבואת ישעיהו על קיבוץ הגלויות, המתואר כדוגמת קריעת ים סוף; המאמר מפרש זאת כהתגלות גדולה אף מזו שהייתה על הים.

Isaiah 11:15 ישעיהו י"א:ט"ו

וְהָחֲרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יַם־מִצְרַיִם וְהִנִּיף יָדוֹ עַל־הַנָּהָר בְּעִזִּים רֹחוֹ וְהָכֹהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִדְרִיךְ בְּנַעְלָיִם:

And the L-RD will utterly destroy the tongue of the Egyptian sea; And with His scorching wind will He shake His hand over the River, And will smite it into seven streams, And cause men to march over dry-shod.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 ים סוף . . מלכות

הערת קה"ת מפנה Zohar III, 256b למילים האלה.

Zohar III, 256b זח"ג רנו, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ג רנו, ב.

4 בדבר ה' שמים נעשו

"בדבר ה' נעשו השמים, וברוח פיו כל צבאם." הפסוק מלמד שהבריאה נוצרה באמצעות הדיבור האלוקי, שאותו מזהה אדמו"ר הזקן עם מלכות.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו

בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל־צִבְאוֹם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ו.

5 יהי אור

"ויאמר ה': יהי אור, ויהי אור." אחד מעשרה מאמרות שבהם נברא העולם; המאמר קושר אותו לחכמה.

Genesis 1:3 בראשית א':ג

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אוֹר:

.And G-d said: 'Let there be light.' And there was light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 וכמו עד"מ באדם

ההערה מציינת שהקטע הזה מן המאמר, המשל על הדיבור שבאדם, מובא שם.

הערת קה"ת

13 נקדע הים לייב קרעים

מאמר נוסף של אדמו"ר הזקן, שההערה מפנה אליו בעניין קריעת הים לשנים עשר חלקים.

הערת קה"ת

ראה רש"י תהלים קלח, יג. פדר"א פמ"ב (וברד"ל שם). מכילתא בשלח יד, טז. ראה מאמרי אדה"ז-פרשיות ח"א ע' רנט ואילך. סה"מ תרל"ה-א ע' רנו ואילך.

14 לייב קרעים

על "שביקע את ים סוף לגזרים" כותב רש"י: "שנים עשר גזרים לשנים עשר שבטים".

Rashi on Psalms 136:13 רש"י על תהילים קל"ו:י"ג

לגזרים. ייב קרעים לייב שבטים:

asunder In twelve pieces for the twelve tribes

On Your Way (Public Domain) • The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY)

15 ייב בקר והים עליהם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

דברי הימים-ב ד, ד.

16

הכיוור הגדול מנחושת שעשה שלמה, שנקרא "ים", עמד על שנים עשר שוורים, שלושה הפונים לכל צד, "והים עליהם מלמעלה". המאמר מפרש את שנים עשר השוורים כמלאכים שבכריאה, ואת המלכות, ה"ים", כעומדת מעליהם.

II Chronicles 4:4 דברי הימים ב ד:ד

עומד על־שנים עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל־אחריהם בניה:

It stood upon twelve oxen, three looking toward the north, and three looking toward the west, and three looking toward the south, and three looking toward the east; and the sea was set upon them above, and all their hinder parts were inward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 ומשם יפרד והי

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים". כאן ארבעת הראשים ממחשים את ארבעת מחנות המלאכים; בהמשך המאמר בונה את ביאורו על פסוק זה.

Genesis 2:10 בראשית ב:י

ונהר יצא מעדן להשקות את־הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, י.

18 ייב שבטים שהיו ד' דגלים

"איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל". הפרק ממשיך ומציב שלושה שבטים תחת כל אחד מארבעת הדגלים.

Numbers 2:2 במדבר ב:ב

איש על־דגלו כאתת לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל־מועד יחנו:

The children of Israel shall pitch by their fathers'houses; every man with his own standard, according to the ensigns; a good way off shall they pitch round about the tent of meeting

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה במדבר ב, ב ואילך.

19 כמו ביד יש ג' פרקין וכן ברגל

כביאור שנים עשר השוורים שמתחת ליי"ם, אומר הוזהר שנים עשר השבטים עומדים בארבעה דגלים, שלושה לכל צד, כנגד שלושת הפרקים שבכל זרוע ובכל ירך, שנים עשר בסך הכול, "וגופא דשכינתא עלייהו": "והים עליהם".

Zohar, Vayechi 64:651-65:661 ספר זוהר, ויחי ס"ד:תרנ"א-ס"ה:תרס"א

20 כמ"ש בזהר פ' ויחי דרמ"א ע"א

ביאורי הצמח צדק על זוהר, שההערה מפנה אליהם בעניין קטע זה בזהר על ויחי.

הערת קה"ת

ראה ביאה"ז להצ"צ-א ע' תנג. זהר זה נזכר גם לקמן פ' בהעלותך לא, ב.

21

חלומי של יוסף: "והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה". אלו המילים הפותחות את המאמר בתורה אור שאליו מתייחס כאן הטקסט.

Genesis 37:7 בראשית ל"ז:ז

והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם־נצבכה והנה תסביןה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי:

for, behold, we were binding sheaves in the field, and, lo, my sheaf arose, and also stood upright; and, behold, your sheaves came round about, and bowed down to my sheaf

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 יהודה אתה

"יהודה, אתה יודוך אחיך". ברכתו של יעקב ליהודה, והמילים הפותחות את הביאור בתורה אור שהטקסט מצטט.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח

יהודה אתה יודוך אחיך יךך בערף אביך ישתחוו לך בני אביך:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 כל חד לפום שיעורא דילי

על "נודע בשערים בעלה" מלמד הוזהר שה' נודע לכל אחד לפי מה שהוא משער בלבו; בהערת קה"ת מפנים כאן לביטוי "כל אחד לפי ערכו".

Zohar I, 103b זח"א קג, ב

הערת קה"ת

ראה זח"א קג, ב.

29 וכמארז"ל . קאי על מתן תורה כו'

ההערה מצטטת את יהל אור: "ורש"י פירש, כדכתיב: 'למה תרצדון הרים גבנונים' וכו'" — הפסוק שבאמצעותו נקשר ריקוד ההרים למעמד הר סיני.

הערת קה"ת

"ופרש"י שנאמר למה תרצדון הרים גבנונים כו'" — יהל אור עי' תמב.

30 אשר שם איהו וחייוהי חד

האיגרת פותחת במילים אלה ומבארת אותן: עשר ספירות דאצילות, שבהן "חיותיו" הן האורות ו"כליו" הם הכלים, כולן אלקות, שלא כעולמות בריאה, יצירה ועשיה; ובהמשך היא שואלת כיצד אין סוף יכול להיות אחד עם הכלים.

הערת קה"ת

ראה אנה"ק ס"י כ בתחלתו ובליקוט פ"י לשם.

31 מצות שהם רמ"ח אברים דמלכא

שם מסביר אדמו"ר חזקן שתרי"ג המצוות נעשות "רמ"ח אברים דמלכא", כלומר רמ"ח כלים למדות דאצילות, ולכן התורה והמצוות נקראות "דרך הוי" — הדרך שבה נמשך שם הוי"ו בכל מדה.

הערת קה"ת

ראה הנסמן לעיל בשלח ב, ג.

32

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפניי, נאום ה', כן יעמוד זרעכם ושמכם". אלה מילות הפתיחה של ביאור תורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאום ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 משה ידבר

בסיני, "קול השופר הולך וחזק מאד; משה ידבר והאלקים יענו בקולי. אלה מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 19:19 שמות י"ט:י"ט

ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלקים יענו בקול:

And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and G-d answered him by a voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

34 היום לעשותם

"ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם".

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ז, יא.

24

"אלה פקודי המשכן, משכן העדות". המילים הפותחות את המאמר בלקוטי תורה לפרשת פקודי שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 38:21 שמות ל"ח:כ"א

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד עלי פ משה עבדת הלוים ביד איתמר בן אהרן הכהן:

These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 ששם עלו שבטים שבטי יה

"כי שם עלו שבטים, שבטי י-ה, עדות לישראל, להודות לשם ה'". עליית השבטים לרגל לירושלים, שהמאמר לפרשת פקודי מפרש אותה כעלייתם לשורשם.

Psalms 122:4 תהילים קכ"ב:ד'

ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'

Whither the tribes went up, even the tribes of the L-RD, as a testimony unto Israel, to give thanks unto the name of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

26

הערת קה"ת מפנה לIsaiah 11:15 למילים האלה.

Isaiah 11:15 ישעיהו י"א:ט"ו

והנהרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו עליהנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדריה בנעלים:

And the L-RD will utterly destroy the tongue of the Egyptian sea; And with His scorching wind will He shake His hand over the River, And will smite it into seven streams, And cause men to march over dry-shod

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27

בהסבר מזמורי ההלל, הגמרא מונה את האירועים שהם מזכירים: קריעת ים סוף, ככתוב: "הים ראה וינס"; מתן תורה, ככתוב: "ההרים רקדו כאילים". מכאן לומד המאמר שקריעת הים הכינה למתן תורה.

Pesachim 118a:15 פסחים קי"ח:א:ט"ו

יצא את מצרים, דכתיב: "בצאת ישראל ממצרים". וקריעת ים סוף, דכתיב: "הים ראה וינס". מתן תורה, דכתיב: "ההרים רקדו כאילים". תחית המיתם, דכתיב: "אתהלהלך לפני ה'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

28

הים ראה וינס ההרים רקדו

"הים ראה וינס, הירדן יסוב לאחור; ההרים רקדו כאילים, הגבעות כבני צאן". מזמור יציאת מצרים, הנאמר בהלל.

Psalms 114:3-4 תהילים קי"ד:ג-ד'

הים ראה וינס הירדן יסוב לאחור; ההרים רקדו כאילים גבעות כבני צאן:

The sea saw it, and fled; The Jordan turned backward. The mountains skipped like rams, The hills like young sheep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 ת"ת כנגד כולם

המילים כאן מצטטות את Shabbat 127a:15. הקטע מופיע למטה.

Shabbat 127a:15 שבת כ"ז א:ט"ו

איני?! והא אנו תנו: אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרו קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום שבין אדם לחברו, ותלמוד תורה כנגד כולם [הני – איז, מידי אחריןא – לא]!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פאה א, א. שבת כז, א.

36 ותלמוד תורה כנגד כולם

בין המעשים שאדם אוכל מפירותיהם בעולם הזה והקרו קיימת לו לעולם הבא נמנים כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחברו, "ותלמוד תורה כנגד כולם".

Mishnah Peah 1:1 משנה פאה א:א

אלו דברים שאין להם שעור. הפאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרו קיימת לו לעולם הבא. כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום בין אדם לחברו, ותלמוד תורה כנגד כלם:

These are the things that have no definite quantity: The corners [of the field]. First-fruits; [The offerings brought] on appearing [at the Temple on the three pilgrimage festivals]. The performance of righteous deeds; And the study of the torah. The following are the things for which a man enjoys the fruits in this world while the principal remains for him in the world to come: Honoring one's father and mother; The performance of righteous deeds; And the making of peace ... between a person and his friend; And the study of

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

37 ולמחר לקבל שכרם

רבי יהושע בן לוי: "היום לעשותם" ולא למחר לעשותם; "היום לעשותם" ולמחר לקבל שכרם.

Eruvin 22a:5-6 עירובין כ"ב א:ה-ו'

והיינו דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "אשר אנכי מצוה היום לעשותם", "היום לעשותם" – ולא למחר לעשותם, "היום לעשותם" – למחר לקבל שכרם. אמר רבי חגי, ואיתימא רבי שמואל בר נחמני: מאי דכתיב "אך אפי'?" "אך אפי' מבצי לקה!"

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין כב, א.

38 כדפרשיי ע"פ ישקני

"ישקני מנשיקות פיהו, כי טובים דודיך מיין".

Song of Songs 1:2 שיר השירים א:ב'

הערת קה"ת

שה"ש א, ב.

39 וכדפרשיי ע"פ ישקני מנשיקות פיהו

רש"י מסביר שהפסוק מבטא את זיכרון ישראל כיצד נתן להם את תורתו ודיבר איתם פנים אל פנים, ואת ביטחונם שיתגלה אליהם שוב "לפרש להם

סוד טעמיה ומסתר צפונותיה".

Rashi on Song of Songs 1:2-3 רש"י על שיר השירים א:ב-ג

ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה: "מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאו, לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף, אך אני מתאנה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון, כחתן אל פלה, פה אל פה": כי טובים. לי דודיך מכל משתה יין ומכל ענג ושמחה. ולשון עברי הוא להיות כל סעדת ענג ושמחה נקראת על שם היין, כענין שנאמר "אל בית משתה היין", "בשיר לא ישתו ...

Let him kiss me with the kisses of his mouth. She recites this song with her mouth in her exile and in her widowhood, "If only King Shlomo would kiss me with the kisses of his mouth as of yore," because in some places they kiss on the back of the hand or on the shoulder, "but I desire and wish that he behave with me as his original behavior, like a bridegroom with a bride, mouth to mouth." as in Bereishis 27:26 and ... Ibid. 29:11, and in many other

The Metsudah Five Megillot, Lakewood, N.J., 2001 (CC-BY) • The Metsudah Five Megillot, Lakewood, N.J., 2001 (CC-BY)

40 וזהו ג"כ משיח

ההערה מציינת שאור התורה מביא את הילקוט, המצטט את מדרש תנחומא, כמקור לדרשה שהפסוק עוסק במשיח (ראו תנחומא, מהדורת בובר, Toldos 14).

הערת קה"ת

ראה בתרגום יב"ע עה"כ. באוה"ת נ"ד-א ע' רסה מציין לילקוט בשם תנחומא [ראה תנחומא באבער פ' תולדות יד]. ראה גם ד"ה והמשכילים יזהירו תש"כ.

41 הנה ישכיל עבדי

"הנה ישכיל עבדי, ירום ונשא וגבה מאד". המאמר מפרש שהפסוק עוסק במשיח.

Isaiah 52:13 ישעיהו נ"ב:י"ג

הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד:

Behold, My servant shall prosper, He shall be exalted and lifted up, and shall be very high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נב, יג.

42 עבדי ירום

תרגום יונתן מתרגם את הפסוק: "הא יצלח עבדי משיחא", והערת קה"ת מביאה זאת כמקור לפירוש שהפסוק עוסק במשיח.

Targum Jonathan on Isaiah 52:13 תרגום יונתן על ישעיהו נ"ב:י"ג

הא יצלח עבדי משיחא ירום ויסיגי ויתקוץ לחדא:

Behold, my servant the messiah shall prosper, he shall be exalted and extolled, and he shall be very strong

Mikraot Gedolot (Public Domain) • London "Chaldee Paraphrase," 1871 (Public Domain)

43 היינו מאברהם ויצחק

"הנה ישכיל עבדי" נאמר על הלבנה... "ירום", מצד אור העליון של כל האורות; "ונשא", מצד אברהם; "וגבה", מצד יצחק; "מאד", מצד יעקב.

Zohar I, 181b זח"א קפא, ב

הערת קה"ת

זח"א קפא, ב. [כ].

44 מאד אותיות אדם

הערת קה"ת מפנה לבZohar III, 246b למילים האלה.

Zohar III, 246b זח"ג רמו, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ג רמו, ב.

45 שיהיה למעלה מבחיית אדם הראשון ומבחיית מרבעיה

מקור ההערה, המשיב על השאלה מן הפסוק "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה": הדברים אמורים בנבואה (רמב"ם, הלכות תשובה 9:2; ובין המלכים קם אחד, ראש השנה 21b), ואילו במדרגת הנשמה משיח גדול יותר, וכך גם בלימוד התורה, ובייחוד בתורתו של משיח — פנימיות התורה, "יחידה שבתורה". הדבר מתאים לקשר שלו עם היחידה הכללית, בעוד שמה קשור למדרגת היה.

הערת קה"ת

ראה לקמן מסעי פט, ב-ג. ובסוף שה"ש מט, ג ואילך. וכ"ה בפי' בתנחומא תולדות כ, שלכאורה הוא נגד הידוע שלא קם כמשה. הנה כמה חלוקי ענינים בזה, היינו ענין הנבואה, המלוכה, ידיעת התורה כיו וכז, ומה שלא קם כמשה מוסכם בנוגע למעלת הנבואה, וכמובא ג"כ ברמב"ם [הל' תשובה פ"ט ה"ב. וגם מזה יעויין ברי"ה (כא, ב) אבל במלכים קם, משא"כ במעלת הנשמה, עיין לקו"ת סוף שה"ש הנ"ל, שמעלת משיח גדולה יותר. ובמילא אין סתירה שכן הוא גם בנוגע ללימוד התורה, ובפרט תורתו של משיח שהוא הענין דישקני מנשיקות פיהו, פנימיות התורה, יחידה שבתורה, שזהו מתאים לשייכות משיח ליחידה הכללית, משא"כ משה ששייכותו הוא למדרגת ח"י, וכמובא בשער הפסוקים פי יחי ובכ"מ. וראה ג"כ מנחות (כט, ב) דלא ידע מאי קאמרי — לקו"ש חכ"א ע' 351.

46 בספר הגלגולים פי"ט

כפי שנאמר בהערה, אור התורה מבאר את הקטע הזה מספר הגלגולים.

הערת קה"ת

ראה ביאורו באוה"ת ג"ך ע' רסה. ד"ה באתי לגני תשי"א בסופו.

47 סדי"ה והנה אנחנו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א כח, ח.

48 ובביאור ע"פ יהודה אתה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א מה, ד.

49 ע"פ וירד הגבול

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לקו"ת מסעי צד, א ואילך.

50 בדי"ה אלה פקודי המשכן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לקו"ת פקודי ד, א.

פסקה 6

51 ועיין בהרמ"ז ס"פ בא

ההערה מצטטת שם את דברי הרמ"ז (סוף בא, על זוהר II, 40b): המשיח יהיה גדול מאדם הראשון גם קודם החטא, שכן חמשת הביטויים "הנה ישכיל עבדי" מכוונים כנגד חמש מדרגות הנשמה; את מדרגת היחידה, שאיש עדיין לא השיג, ישיג המשיח בן דוד.

הערת קה"ת

מ, ב. "שיהיה גדול מאדה"ר גם לפני החטא שהרי פי' שבפסוק ישכיל עבדי יש בו חמשה לשונות ישכיל ירום נשא וגבה מאד שהם כנגד ה' בחי' נרנח"י, ופי' שלבחי' יחידה עדיין לא זכה אדם מעולם (כן פי' מאמר הזח"ג פי' ואתחנן דר"ס ע"ב מאן הוה סיומא ע"ש) כ"א משיח בן דוד יזכה לזה — סה"מ תרל"ה-א ע' רסו.

52 ובפי' כי תצא דף רע"ו סע"ב

ההערה מציינת שגם פירוש זה של הרמ"ז בפרשת כי תצא מובא באור התורה על שיר השירים.

הערת קה"ת

מובא גם באוה"ת שה"ש-ב ע' תרמט.

53 כימי צאתך

"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". זהו הפסוק שעליו נכתבה הערתו של הרמ"ז בפרשת כי תצא; המאמר חוזר אליו בפסקאות הבאות.

Micah 7:15 מיכה ז':ט"ו

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות:

As in the days of thy coming forth out of the land of Egypt'
'Will I show unto him marvellous things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 שילמוד תורה הנגלות לנו

דיון מקביל במה שילמד המשיח, שאליו מפנה ההערה.

הערת קה"ת

ראה שער האמונה פנ"ו. בסה"מ תרס"ו ע' י. ובסה"מ — קונטרסים-א סוף, א: היינו שיתגלה מהות התורה כמו שהיא בבחי' מהות ועצמות אין סוף.

55 הנגלות לנו ולבנינו

"הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת". התורה הנגלית היא החלק שניתן לנו כדי שנעז ונקיים.

Deuteronomy 29:28 דברים כ"ט:כ"ח

הַנְּסֻתֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגֻלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עֲדֵעֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

The secret things belong unto the L-RD our G-d; but the things that are revealed belong unto us and to our children
for ever, that we may do all the words of this law

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 ריבוי רבבות

ההערה מצטטת את הביטוי "אלפים אלפים, רבבות בלי מספר", המתאר את ריבוי האנשים שהמשיח ילמד.

הערת קה"ת

ראה בשער האמונה פנ"ו אלפי אלפים רבבות לאין שיעור. וראה עשרה שאלות לרס"ג (נדפס בתורתן של ראשונים הורביץ פראנקפורט תרמ"ב) השאלה השלישית — לקו"ש ח"י"ט ע' 19 הערה 42.

62 מחשבה... נקי נהר

באותו עמוד מסביר אדמו"ר הזקן ש"מים רבים" הם דאגות הפרנסה, ו"נהרות" הם מחשבות בעניינים גשמיים. הן נקראות נהרות משום שהן נעות וזורמות, ואילו המים נאספים ועומדים: אותו ניגוד בין נהר לים המופיע במאמר זה.

הערת קה"ת

ראה גם תו"א נח ט, ב. סה"מ תקס"ו ע"ק. לקמן שה"ש יז, ג.

63 ונהרו אליו כל הגוים

"ונהרו אליו כל הגוים". השורש של הפועל "ונהרו" משותף לשורש נה"ר, שפירושו נהר, מילה המציינת זרימה רצופה.

Isaiah 2:2 ישעיהו ב:ב

וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיָּה הַר בֵּית־יְהוָה בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשָּׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָוּ אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם:

And it shall come to pass in the end of days, That the mountain of the L-RD'S house Shall be established as the top of the mountains, And shall be exalted above the hills; And all nations shall flow unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ב, ב.

64 הים נקי מקוה המים

"ויקרא אלקים ליבשה ארץ, ולמקוה המים קרא ימים". הים הוא מים שנקוו במקום אחד.

Genesis 1:10 בראשית א:י

וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לַיַּבֹּשֶׁת אֶרֶץ וְלַמָּקוֹה הַמַּיִם קָרָא יָמִים וַיֵּרָא אֱלֹקִים כִּי־טוֹב:

And G-d called the dry land Earth, and the gathering together of the waters called He Seas; and G-d saw that it was good

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה בראשית א, י. מקוואות פ"ה, מ"ד.

65 ונהר יוצא מעדן

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". המאמר מפרש את הנהר כבינה, מחשבה הנמשכת מעדן.

Genesis 2:10 בראשית ב:י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 9

66 ששים המה מלכות

"ששים מלכות ושמונים פילגשים, ועלמות אין מספר". מילות הפתיחה של הביאור שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו:ח

שָׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמוֹנִים פִּילְגָשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר:

There are threescore queens, And fourscore concubines, And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 ארוכה מארץ מדה

"ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים". נאמר על חכמת ה'; המאמר מחיל זאת על פנימיותה האין־סופית של התורה.

Job 11:9 איוב י"א:ט

אֲרָכָה מֵאֶרֶץ מֶדֶה וְרָחֶבָה מִנִּי־יָם:

The measure thereof is longer than the earth, and broader than the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יא, ט.

58 משה הוי שירותא

על הפסוק "אתה החילות להראות את עבדך" אומר הזוהר שמשם היה ההתחלה בעולם, שלם מכל הבחינות; ואם תשאל מי היה הסוף, "הסוף הוא מלך המשיח", כי אז תימצא שלמות למעלה ולמטה. הטקסט מפנה להערתו של הרמ"ז על הקטע הזה.

Zohar, Vaetchanan 2:9-4:17 ספר זוהר, ואתחנן ב:ט-ד:י"ז

THOU HAST BEGUN TO SHOW THY SERVANT. Why is "beginning" mentioned here? Because Moses indeed made a new beginning in the world by being complete in all. It is true that Jacob was also complete and in him the tree was completed below after the pattern above. Yet there was that in Moses which was not in any other man, since his perfection radiated to many thousands and myriads of Israel in the Tabernacle, the priests, the Levites, the twelve tribes with ... -their chieftains, the seventy members of the Sanhedrin

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 7

59 והוא נהר פרת

על הפסוק "והנפיד ידו על הנהר" כותב הרד"ק: "נהר זה הוא נהר פרת, וכן תרגם יונתן".

Radak on Isaiah 11:15 רד"ק על ישעיהו י"א:ט"ו

60 והנהר הרביעי הוא פרת

"ושם הנהר השלישי חדקל... והנהר הרביעי הוא פרת". זהו האחרון מבין ארבעת הנהרות היוצאים מעדן.

Genesis 2:14 בראשית ב:י"ד

וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֲדָקֵל הוּא הַיְּהִלָּה קְדֵמַת אֲשׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת:

And the name of the third river is Tigris; that is it which goeth toward the east of Asshur. And the fourth river is the Euphrates

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, יד.

61

הגמרא מצטטת את הפסוק "והנהר הרביעי הוא פרת" ומסבירה: "הוא פרת דמעיקרא" — אותו נהר שהיה בשעת הבריאה.

Bekhorot 55b:2 בכורות נ"ה ב:ב

וְהָא פְּתִיב: "וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת!"

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

67 ספ"ה דברכות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
לד, ב.

68 עין לא ראתה יעשה למחכה לו

"עין לא ראתה, ה', זולתך, את אשר יעשה למחכה לו".

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג

ומעולם לא־שמעו לא־הֶאֱזִינוּ עֵין לֹא־רָאָתָה אֱלֻקִּים וּזְלָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכֵה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סד, ג.

69

"עין לא ראתה, ה', זולתך": זהו עדן, שעין של שום נברא לא ראתה מעולם. שמא תאמר: היכן היה אדם? בגן. ושמא תאמר שהגן הוא עדן, מלמד הפסוק: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן".

Berakhot 34b:26 ברכות ל"ד ב:כ"ו

וְשָׁמָּה תֹאמַר: הוּא גֵן, הוּא עֵדֶן, תִּלְמוּד לומר: "וְנִהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן", גֵּן לְחוּד וְעֵדֶן לְחוּד.

But perhaps thou wilt say that the Garden is the same as Eden ! Therefore there is a teaching to tell thee, "And a river went out of Eden to water the Garden" (Gen. ii. 10). Hence the Garden and Eden are distinct

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

70 ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". עדן הוא המקור, והגן מקבל ממנו באמצעות הנהר.

Genesis 2:10 בראשית ב':י

וְנִהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבַּעַה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 אראנו נפלאות

"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". הנבואה על העתיד מדברת על ראייה.

Micah 7:15 מיכה ז':ט"ו

כִּי־יָמִי יֵצֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת:

'As in the days of thy coming forth out of the land of Egypt' .Will I show unto him marvellous things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 אינו דומה כלל שמיעה לראי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה מכילתא יתרו יט, ט. לקח טוב שלח יג, יח.

73 אתון רברבין

הזהר מבחין בין אותיות קטנות, השייכות לעולם התחתון, לבין אותיות גדולות, השייכות לעולם הבא, ומביא כדוגמה את שבח השבת "אַל אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים", שבו האותיות מופיעות בקבוצות של חמש מילים, ושתי האחרונות בקבוצות של שש.

Zohar, Terumah 10:97-106 ספר הזהר, תרומה י':צ"ז-ק"ו

74 ברבע שעה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

וכפי ששמעתי מכאמו"ר נ"ע ששמע מרבו אדמו"ר הצ"צ נבג"מ במחשבה ששה מינוט מה שצריך לדבר ע"ז שעה א' ואמר ע"ז רבי הרה"ח ר' נטע ממאנעסטרישצישנא שהי' שם ג"כ שהמקור לדה"ק מהמשנה דפ"ה דאבות בעשרה מאמרות נבה"ע והלא במאמר א' יכול כו' נמצא כי מאמר א' כולל עשרה. ודפח"ח. [כ].

75 סי או פי שנה

ההערה מפנה לכאן בעניין שישים או שמונים השנים.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תשי"א ע' 133.

76 אלף שנה בעיניך

"כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור, ואשמורה בלילה."

Psalms 90:4 תהילים צ':ד

כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר וְאֲשְׁמֹרָה בַּלִּילָה:

For a thousand years in Thy sight Are but as yesterday when it is past, And as a watch in the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צ, ד: אלף שנים.

77 אעברה נא ואראה

בקשתו של משה: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן."

Deuteronomy 3:25 דברים ג':כ"ה

אֶעְבְּרָה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הֵהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְכֵנּוּ:

Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is 'beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ג, כה.

78 וירא ראשית לו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם לג, כא.

79 וירא ראשית לו

"וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון." המאמר מפרש זאת על ראייתו של משה עצמו את הראשית, חכמה.

Deuteronomy 33:21 דברים ל"ג:כ"א

וַיֵּרָא רֹאשִׁית לּוֹ כִּי־שָׁם חֵלֶקֶת מַחֻקֵּק סָפוֹן וַיֵּתֵא רֹאשִׁי עִם צִדְקַת Havayah עֲשֶׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל:

And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the L-RD, And His ordinances with Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 ארץ חפץ

"ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ." ישראל עצמם נקראים "ארץ חפץ".

Malachi 3:12 מלאכי ג:י"ב

וְאֶשְׂרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ אִתָּם אֶרֶץ חֶפֶץ אֲמַר ה' צְבָאוֹת: And all nations shall call you happy; For ye shall be a de-lightsome land, Saith the L-RD of hosts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, יב.

81 ועתה ישראל שמע

"ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות." אלה דברי משה לאחר שבקשתו נדחתה; המאמר מציין את המילה "שמע".

Deuteronomy 4:1 דברים ד:א

וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל־הַחֻקִּים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּהְיוּ וּבְאֵתָם וִירְשֶׁתֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:

And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the L-RD, the G-d of your fathers, giveth you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, א.

82 אתה החלות

"אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה." אלה דברי משה, שנאמרו מעט לפני בקשתו להיכנס לארץ.

Deuteronomy 3:24 דברים ג:כ"ד

אֲדֹנָי ה' אַתָּה הַחֲלוֹת לְהַרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֻלָּךְ וְאֶת־יָרְךְ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִיָּאֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־עָשִׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וּכְגִבוּרְתֶּךָ:

O L-rd GOD, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 אתה החלות

משה פתח את תפילתו בדברי שבח: "אתה החלות". הוזהר שואל מה פירוש "החלות" כאן, ומשיב שמשה היה ההתחלה בעולם, ואילו מלך המשיח הוא

הסוף, שבו תימצא שלמות למעלה ולמטה.

Zohar, Vaetchanan 2:9-4:17 ספר זוהר, ואתחנן ב:ט"ד-י"ז

84 בביאור ע"פ והניף הכהן

לקראת סוף הביאור מלמד אדמו"ר הזקן שמה שנמשך לדיבור ולאומיות הוא רק החיצוניות של החכמה העליונה; את פנימיותה אי אפשר להלביש באומיות, כפי שעולה מסיפור האריז"ל, שגם שמונים שנות דיבור לא היו מספיקות לכך. פנימיות זו מתגלה רק באמצעות רמזים, טעמי המקרא וניגוני התורה שבכתב.

הערת קה"ת

ראה לקמן אמור טל, ג.

85 והניף הכהן אותם על לחם הביכורים

"והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה', על שני כבשים". אלו מילות הפתיחה של הביאור בלקוטי תורה שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 23:20 ויקרא כ"ג:כ'

וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אוֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' עַל־שְׁנֵי כִבְשִׁים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַה' לִכְהֵן:

And the priest shall wave them with the bread of the first-fruits for a wave-offering before the L-RD, with the two lambs; they shall be holy to the L-RD for the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 עין לא ראתה כו' יעשה למחכה לו

"עין לא ראתה, אלקים זולתך, יעשה למחכה לו".

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג

וּמַעֲוָלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵינַי לֹא־רָאִיתָה אֱלֹקִים זִוְלָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחְכֵּה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 יעשה מאן

הוזהר שואל מדוע נאמר בפסוק "יעשה" ולא "תעשה", ומשיב: "יעשה" — מי? עתיקא דכולא הנסתר, שהכול תלוי בו.

Zohar, Vaetchanan 21:142-23:151 ספר זוהר, ואתחנן כ"א:קמ"ב-כ"ג:קנ"א

Once when R. Jose was ill, R. Abba and R. Judah and R. Isaac went to see him. They found him asleep lying on his face. When he awoke they perceived that his face was wreathed in smiles. Said R. Abba to him: 'Have you seen some notable thing?' Assuredly so,' he replied, 'for my soul went aloft and I saw the glory of those who have sacrificed themselves for the sanctity of their Master, how they were given thirteen ... streams of pure balsam, and how the Holy One, blessed

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

88 וזה הוא שילמוד משיח

ההערה מפנה לכאן בעניין לימודו של המשיח בדרך של ראייה, שבה רואים את כל העניינים בבת אחת, בכללות ובכל פרטיו.

הערת קה"ת

שיהי' באופן של ראי' (לקו"ת צו יז, א-ב. שער האמונה פ"ט. סדי"ה וידבר אלקים (השני) תרצ"ט, ועוד), שבראי' רואה בבת אחת את כל הדבר כולו,

בכללותו ובכל פרטיו (ראה ש' האמונה שם פנ"ט) — ראה לקו"ש חכ"א ע' 37 הערה 64.

89 הנה ישכיל עבדי

הנה ישכיל עבדי. יש לקרוא כאן על החכמה האין-סופית שמישה ילמד.

Isaiah 52:13 ישעיהו נ"ב:י"ג

הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד:

Behold, My servant shall prosper, He shall be exalted and lifted up, and shall be very high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 בשמונים שנה

מקום נוסף שמונה ההערה לעניין שמונים השנים של האריז"ל.

הערת קה"ת

ועל"ק שמיני ד"ה לזיתן (יח, ג) ובי' ואתחנן ספ"א (ג, ג) וד"ה ביום השמע"צ כנישין פ"ד (פה, ד). ועי' ריש ביאור תורה צוה בפי ברכה (צה, ב) וסוף ביאור והנני בפי אמור (טל, ג). [כ]. וראה בארוכה בסה"מ על פרשיות שם. סה"מ תקס"ד ע' שכת בהע' לעי' רג.

91 האבות הן הן המרכבה

המילים כאן מצטטות את Bereshit Rabbah 47:6. הקטע מופיע למטה.

Bereshit Rabbah 47:6 בראשית רבה מ"ז:ו

ויכל לדבר אתו - תני, הנפטר מחבירו בין גדול בין קטן, צריך ליטול ממנו רשות. ממי את למד? מאברהם. פעם אחת היה אברהם מדבר עם הקב"ה, באו מלאכי השרת לדבר עמו. אמר להן: נפטר מן השכינה, שהיא גדולה מכם תחלה, אחר כך אני מדבר עמכם. כיון שדבר עם הקדוש ברוך הוא כל צרכו, אמר לפניו: רבון העולמים! צריך אני לדבר. אמר לו: הפטר בשלום, הה"ד: ויעל אלקים מעל אברהם. אמר ריש לקיש: האבות הן הן המרכבה, שנא: ויעל אלקים מעל אברהם. ויעל מעליו אלקים. (בראשית כה) והנה ה' נצב עליו:

He concluded speaking with him, and G-d ascended from "upon Abraham" (Genesis 17:22). It is taught: One who departs from another person, whether of greater or lesser stature, must take his leave from him. From whom do you derive this? From Abraham. On one occasion, Abraham was speaking with the Holy One blessed be He, when the ministering angels came to speak with him. He said to them: 'Let me first take my leave from the Divine Presence, which is of ... greater stature than you, then I will speak with

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר פמ"ו, ו. פפ"ב, ו.

12 פסקה

92 האבות הן הן המרכבה

ריש לקיש: "האבות הן הן המרכבה", כפי שנאמר: "ויעל אלקים מעל אברהם", "ויעל מעליו אלקים" ו"הנה ה' ניצב עליו".

Bereshit Rabbah 47:6 בראשית רבה מ"ז:ו

ויכל לדבר אתו - תני, הנפטר מחבירו בין גדול בין קטן, צריך ליטול ממנו רשות. ממי את למד? מאברהם. פעם אחת היה אברהם מדבר עם הקב"ה, באו מלאכי השרת לדבר עמו. אמר להן: נפטר מן השכינה, שהיא גדולה מכם תחלה, אחר כך אני מדבר עמכם. כיון שדבר עם

הקדוש ברוך הוא כל צרכו, אמר לפניו: רבון העולמים! צריך אני לדבר. אמר לו: הפטר בשלום, הה"ד: ויעל אלקים מעל אברהם. אמר ריש לקיש: האבות הן הן המרכבה, שנא: ויעל אלקים מעל אברהם. ויעל מעליו אלקים. (בראשית כה) והנה ה' נצב עליו:

He concluded speaking with him, and G-d ascended from "upon Abraham" (Genesis 17:22). It is taught: One who departs from another person, whether of greater or lesser stature, must take his leave from him. From whom do you derive this? From Abraham. On one occasion, Abraham was speaking with the Holy One blessed be He, when the ministering angels came to speak with him. He said to them: 'Let me first take my leave from the Divine Presence, which is of ... greater stature than you, then I will speak with

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

93 בדי"ה ענין האבות הן הן המרכבה

המאמר שואל מדוע האבות, ששורשם באצילות, נקראים מרכבה, שלא כמלאכים — "פני אריה, פני שור" — שמקורם בשכרי הכלים דתוהו וביטולם כשל סוס לרוכבו. תשובתו מתחילה בהסבר שצורת "אדם" כוללת את שלושת הקווים.

הערת קה"ת

תו"א עב, ד ואילך.

94 ע"פ וישכם לבן

המאמר על "וישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אותם", שלפי הנאמר כאן עוסק באבות ובשבים.

הערת קה"ת

תו"א כג, ד.

95 וישכם לבן

"וישכם לבן בבוקר, וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אותם". אלה מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 32:1 בראשית ל"ב:א

וַיִּשְׁכֶּם לְבֶן בִּבְקָר וַיִּנְשֹׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָהֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֶן לְמִקְלָמוֹ:

And Laban arose early in the morning, kissed his sons and daughters, and blessed them; and then Laban went and re-turned to his place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

96 סדי"ה וידבר כ"י שאו

בסוף המאמר מדובר באהרן, "שושבינא דמטרוניא", אחד משבעת הרועים, שמעלה את נשמות ישראל ומדליק אותן כנרות: "בהעלותך את הנרות".

הערת קה"ת

לקו"ת במדבר ג, א.

97 שאו כ"י למשפחותם לבית אבותם

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם". זהו הפסוק מהמאמר שבתחילת ספר במדבר שאליו מתייחס הטקסט.

Numbers 1:2 במדבר א:ב

שאו אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגִלְגָּלָתָם:

103 אם בחקתי תלכו

”אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם”. אלה מילות הפתיחה של הביאור בלקוטי תורה שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ג:

אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and
do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 בביאור שימני כחותם

שורש רצונות התפילין, השחורות על פי הלכה למשה מסיני, הוא בלונן הגולגולת — חסד דעתיק — שלמעלה מן "שער רישיה כעמר נקא". כדי שמדרגה כה גבוהה תימשך למטה, עליה להיות שחורה.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש מו, ד.

105 שימני כחותם

”שימני כחותם על לבך, כחותם על זרועך”. אלה מילות הפתיחה של הביאור בלקוטי תורה, שיר השירים, שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח"ו:

שִׁימֵנִי כַּחֲתָם עַל־לִבִּי כַּחֲתָם עַל־זְרוֹעִי כִּי־עֵזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֹׂאֵל קִנְאָה רָשָׁפִיָּה רָשָׁפִי אֵשׁ שְׁלֵהֲבִתִּיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 רצונות דתפילין דהלמ"מ שיהיו שחורות

הגמרא מלמדת שרצונות התפילין צריכות להיות שחורות, על פי הלכה שניתנה למשה מסיני.

Menachot 35a:6-7 מנחות ל"ה א:ו-ז

א"ר יצחק רצונות שחורות הלכה למשה מסיני מיתיבי תפילין אין קושרין אותן אלא במינן בין ירוקות בין שחורות בין לבנות אדומות לא יעשה מפני גנאי ודבר אחר א"ר יהודה מעשה בתלמידו של ר"ע שהיה קושר תפיליו בלשונות של תכלת ולא אמר לו דבר איפשר אותו צדיק ראה תלמידו ולא מיחה בו אמר לו הן לא ראה אותו ואם ראה אותו לא

היה מניחו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות לה, א.

107 הנהר — בחי' ז"ת דע"י

בניצבים מוסבר ששורש האבות בחסד, גבורה ותפארת דעתיק, על פי פירוש "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" במאמר "אם בחוקתי תלכו". זהו מקור האור הנמשך באמצעות י"ג תיקוני דיקנא, ולכן "עד אברהם לא היה זקנה".

הערת קה"ת

ראה לקמן נצבים נג, א. זאת הברכה צו, ג. וצ"ע דבפרשת נצבים מציין לדי"ה אם בחוקתי — ספר הערכים-חב"ד א' טור יט הערה י.

108 בביאור ע"פ בהעלותך

בביאור "בהעלותך את הנרות" מדובר באהבתו הגדולה של אהרן, ששורשה בחכמה סתימאה והיא נמשכת באמצעות מרירות ובכי, המעוררים את י"ג

Take ye the sum of all the congregation of the children of Israel, by their families, by their fathers'houses, according to the number of names, every male, by their polls

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 נשמה שנתת בי טהורה היא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת אלקי נשמה.

99 נשמה שנתת בי טהורה היא

ברכת הבוקר: "אלקי, נשמה שנתת בי טהורה היא; אתה בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה ביי". המאמר מפרש זאת כמעבר של הנשמה מטהור בשורשה לקיום של נברא.

Berakhot 60b:4 ברכות ס"ב:ד

פי מתער אומר: "אלקי, נשמה שנתת בי טהורה. אתה יצרתה בי, אתה נפחתה בי, ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא. כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, רבון כל העולמים, אדון כל הנשמות. ברוך אתה ה', המחזיר נשמות לפגרים מתים."

When he awakens he says : "O my G-d, the soul which Thou hast given me is pure. Thou didst create it within me, Thou didst breathe it into me, Thou preservest it within me, and Thou wilt take it from me, but wilt restore it unto me hereafter. So long as the soul is within me, I will give thanks unto Thee, O L-rd my G-d and G-d of my fathers, Sovereign of all worlds, L-rd of all souls. Blessed art Thou, O L-rd, Who ... restorest souls unto dead

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

100 בעבר הנהר ישבו אבותיכם

"בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור". המאמר מפרש את "בעבר הנהר" כשורש האבות שלמעלה מבינה, שהיא הנהר.

Joshua 24:2 יהושע כ"ד:ב'

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם כֹּה־אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּעֵבֶר הַנָּהָר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֵּרַח אָבִי אֲבִרָהָם וְאַבִּי נַחוֹר וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

And Joshua said unto all the people: "Thus saith the L-RD, the G-d of Israel: Your fathers dwelt of old time beyond the River, even Terah, the father of Abraham, and the father of the River, even Terah, the father of Abraham, and the father of Nahor; and they served other gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יהושע כד, ב.

101 ז"א בעתיקא אחיד ותליא

הערת קה"ת מפנה Zohar III, 291a למילים האלה.

Zohar III, 291a זח"ג רצא, א

הערת קה"ת

זח"ג רצא, א ועל"ק (יט ריש ב') ציון אדמו"ר. [כ].

102 בביאור ע"פ אם בחקתי תלכו

שם מוסבר שאברהם הוא דרך האהבה, יצחק — היראה ויעקב — הרחמים; ו"אם בחוקתי תלכו" מתפרש כמדרגת ההליכה.

הערת קה"ת

לקו"ת בחקותי מז, א.

מידות הרחמים; וכן בעליית השבטים: "כי שם עלו שבטים".

הערת קה"ת

לקרית בהעלותך לא, ב.

109 בהעלותך את הנרות כו יאירו שבעת הנרות

"בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות".

Numbers 8:2 במדבר ח':ב'

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוֹרָה יֵאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest' the lamps, the seven lamps shall give light in front of the 'candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 ובדי"ה ראיתי והנה מנורת זהב

על הפסוק "ראיתי והנה מנורת זהב כולה": הנרות הם הנשמות, ושבעת הנרות הם נשמות שבעת הרועים, הממשיכים אלקות לכל נשמות ישראל, שהרי אין מחשבה תופסת בו אלא באמצעותם.

הערת קה"ת

לקרית בהעלותך לג, ב.

111 ראיתי והנה מנורת זהב כולה

חזון זכריה: "ראיתי, והנה מנורת זהב כולה, וגולה על ראשה, ושבעה נרותיה עליה".

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלָּה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נְרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֵרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 ע"פ ויעבר את מעבר יבק

שם נדרש יבוק כחיבור של ברכה וקדושה, ומוסבר "בעבר הנהר ישבו אבותיכם": הנהר הוא בינה, שורש האבות מעבר לו, בכתר, ומשם הם נמשכו אל עברו האחר של הנהר — ו"א שבאצילות.

הערת קה"ת

תו"א כה, א.

113 ויעבר את מעבר יבק

יעקב קם בלילה, לקח את נשיו ואת ילדיו, "ויעבור את מעבר יבוק". פתיחת המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 32:23 בראשית ל"ב:כ"ג

וַיָּקָם בַּלַּיְלָהּ הוּא וַיִּקַּח אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שִׁפְחָתָיו וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר אֶת־מַעְבַּר יַבְק:

And he rose up that night, and took his two wives, and his two handmaids, and his eleven children, and passed over the ford of the Jabbok

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 סד"ה אני ה' אלקיכם

בסוף המאמר נאמר שלעתיד לבוא יהפוך שם הוי' עצמו להיות כמו שם אלקים, מפני שיתגלה אור גדול מאור אין סוף, שלמעלה משם הוי': "שמו הגדול".

הערת קה"ת

לקרית שלח מט, ב.

115 בתורת ה' חפצו ובתורתו

"כי אם בתורת ה' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה".

Psalms 1:2 תהילים א':ב'

כִּי אִם־בְּתוֹרַת ה' חִפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וָלַיְלָה:

But his delight is in the law of the L-RD; and in His law doth he meditate day and night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 כי כאשר השמים החדשים

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפניי, נאום ה', כן יעמוד זרעכם ושמכם".

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לִפְנֵי נְאֻמִּי־כֵן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 ובביאור ע"פ כי על כל כבוד חופה

הביאור עוסק בחכמה סתימאה: רצון עליון שטעמו נעלה ונסתר כל כך, עד שאינו יכול לרדת להבנה גלויה; לכן לאחרים הוא נראה כרצון בלבד, ללא טעם.

הערת קה"ת

לקרית שה"ש מה, א.

118 כי על כל כבוד חופה

על הר ציון יברא ה' ענן ביום וזוהר אש בלילה, "כי על כל כבוד חופה".

Isaiah 4:5 ישעיהו ד':ה'

וַיִּבְרָא ה' עַל כָּל־מִכְנוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וְנֹגֶה אֵשׁ לְהִכָּה לְיִלָּה כִּי עַל־כָּל־כְּבוֹד חָפָה:

And the L-RD will create over the whole habitation of mount Zion, and over her assemblies, a cloud and smoke by day, and the shining of a flaming fire by night; for over all the glory shall be a canopy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 13

119 מ"ש הרמ"ז פ' בראשית

ההערה מציינת שהקטע הזה מדברי הרמ"ז מובא גם באור התורה על בראשית.

הערת קה"ת

מובא גם באוה"ת בראשית-א דף י"א, א.

120 הג"ן סדרים דאורייתא

ההערה מפנה לשתי שיחות בלקוטי שיחות העוסקות בחמישים ושלושה

סדרי התורה, ג'ין סדרים.

Zohar I, 104b זח"א קד, ב

הערת קה"ת

ראה זח"א קד, ב. לקוטי שיחות ח"ג ע' 93. חט"ו ע' 435.

121 ונהר יוצא מעדן להשקות את הג'ין סדרים דאורייתא ומשם יפרד

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים".
המאמר מפרש את "הגן" (ג'ין, חמישים ושלוש) כחלקי התורה, ואת
י"פרד" כתיקון עולם הפירוד.

Genesis 2:10 בראשית ב':י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגָּן וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from
thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 והיינו ע"י פר"ד פשט רמז דרוש

ההערה מפנה לשיחה זו בעניין פר"ד – פשט, רמז ודרוש – כתיקון
העולמות התחתונים.

הערת קה"ת

ראה שיחת ש"פ דברים תשמ"ו.

123 ולכבודי בראתי יצרתיו

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי, יצרתיו אף עשיתיו". שלושת הפעלים
שבפסוק נקראים כנגד בריאה, יצירה ועשיה.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יִצְרַתִּיו אֶף־עָשִׂיתִיו:

Every one that is called by My name, and whom I have creat-
ed for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מג, ז.

124 בביאור ע"פ ולא תשבית מלח

שם מכונה לימוד פנימיות התורה "מלח": בניגוד ללחם ולבשר, שהם
התורה הגלויה שתוכנה נתפס, למלח אין טעם משלו; יודעים רק שהמהות
הפנימית קיימת, עד שפנימיות התורה תתגלה לעתיד לבוא.

הערת קה"ת

לעיל ה, ד.

125 ולא תשבית מלח

"ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך". אלו מילות הפתיחה של
הביאור בלקוטי תורה, ויקרא, שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 2:13 ויקרא ב':י"ג

וְכָל־קֶרְבֶּן מִנְחָתְךָ בַּמִּלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ מֵעַל
מִנְחָתְךָ עַל כָּל־קֶרְבְּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח:

And every meal-offering of thine shalt thou season with salt;
neither shalt thou suffer the salt of the covenant of thy G-d
to be lacking from thy meal-offering; with all thy offerings
thou shalt offer salt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126 ונחל עדניך תשקם

"ירוויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם". המילה "עדניך" חולקת שורש עם

"עדן".

Psalms 36:9 תהילים ל"ו:ט

יִרְוֶין מִדְּשֹׁן בֵּיתְךָ וְנַחַל עֲדֵנֶיךָ תִּשְׁקֶם:

They are abundantly satisfied with the fatness of Thy house;
And Thou makest them drink of the river of Thy pleasures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, ט.

127 בדיה שובה ישראל עד

המאמר על "שובה ישראל עד ה' אלקיך" שואל מדוע נאמר "עד", מסביר
ש"שובה" פירושו גם לשוב בעצמך וגם להשיב דבר, ושואל כיצד ייתכן
שה', הממלא את כל הארץ, יהיה "קרוב" בעשרת ימי תשובה.

הערת קה"ת

לקויות ש"ש סו, ב.

128 שובה ישראל עד

"שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוונך". אלו מילות הפתיחה של
המאמר לשבת שובה שאליו מתייחס הטקסט.

Hosea 14:2 הושע י"ד:ב

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹוֹנְךָ:

Return, O Israel, unto the L-RD thy G-d; For thou hast stum-
bled in thine iniquity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

129 סוד ה' ליראיו

"סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם".

Psalms 25:14 תהילים כ"ה:י"ד

סוֹד ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם:

The counsel of the L-RD is with them that fear Him; And His
covenant, to make them know it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, יד.

פסוקה 14**130 מאד עמקו מחשבותיך**

"מה רבו מעשיך ה', עמקו מחשבותיך מאוד".

Psalms 92:6 תהילים צ"ב:ו

מַה־גָּדֹלוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' מֵאֵד עֲמָקוֹ מַחְשְׁבֹתֶיךָ:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very
deep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, ו.

131 ורוח אלקים מרחפת על פני המים

"והארץ היתה תוהו ובוהו, וחושך על פני תהום, ורוח אלקים מרחפת על
פני המים".

Genesis 1:2 בראשית א':ב

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תוֹהוּ וָבוֹהוּ, וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־
פְּנֵי הַמַּיִם:

136 כמים שיוורדים

"למה נמשלו דברי תורה למים?... לומר לך: מה המים מניחים מקום גבוה והולכים למקום נמוך, כך אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שדעתו שפלה."

Taanit 7a:8-9 תענית ז' א:ח-ט'

אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב: "פרץ בפרץ יחד", לומר לך: מה פרץ זה — אֶחָד מְחַדָּד אֶת חֲבִירוֹ, אֵף שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים — מְחַדְּדִין זֶה אֶת זֶה בְּהִלָּכָה. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה: לְמָה נִמְשְׁלוּ דְבָרֵי תוֹרָה כַּאֲשֶׁר, שְׁנֵי אֲמָר: "הֲלֹא כֹה דְּבָרֵי כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר ה'", לומר לך: מָה אֵשׁ אֵינוֹ דּוֹלֵק יְחִידִי, אֵף דְּבָרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְּמִין בִּיחִידִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
ראה תענית ז, א.

137 והרוח תשוב אל האלקים

"וישוב העפר אל הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה."

Ecclesiastes 12:7 קהלת י"ב:ז'

וְיָשָׁב הָעָפָר עַל־הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל־הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נָתַנָּה:
And the dust returneth to the earth as it was, and the spirit
.returneth unto G-d who gave it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 ע"פ האזינו השמים

המאמר פותח בהנגדה של חז"ל בין גשם לטל, ומסביר את התשובה כ"והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה": הנשמה, שנפלטת מה' כנשימה היוצאת מן הפה, נעשתה למציאות נפרדת, והתשובה היא שיבתה למקורה.

הערת קה"ת
לקריאת האזינו עא, ג.

139 האזינו השמים

"האזינו השמים ואדברה". מילות הפתיחה של המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א'

הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶדְבַּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמִרִי־פִי:

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear
.the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 15

140 שמדתו של יעקב . . רחמים

התניא מציג את מידתו של יעקב, הרחמים, כדרך בעבודת ה': לעורר רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ האלוקות שבנפש, שירד ממקורו והתלבש ב"עור הנחש", הרחק מאור פני המלך.

Tanya, Likkutei Amarim 45:1-2 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים
מ"ה:א-ב'

עוד יש דרך לְשׂוֹר לְפָנֵי אֵישׁ, לְעִסּוֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת לְשִׁמּוֹ, עַל יְדֵי מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, שֶׁהִיא מִדַּת הַרְחָמִים, לְעוֹרֵר בְּמַחְשַׁבְתּוֹ תְּחִלָּה רַחֲמִים רַבִּים לְפָנֵי ה' עַל נִיצוֹץ אֱלֹהוּת מְחִיָּה נִפְשׁוֹ, אֲשֶׁר יֵרֵד מִמְּקוֹרוֹ – חַיִּי הַחַיִּים אֵינִי־סוֹף בְּרוּח־הוּא, הַמְּמַלֵּא כָּל עֲלָמִין, וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, וְכוּלָּא קָמִיָּה כָּלָא חָשִׁיב, וְנִתְלַבֵּשׁ בְּ"מִשְׁכָּא דְחוּזָא", הֶרְחוֹק מְאֹד פָּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּתַכְלִית הֶהְרַחֵק – כִּי הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא תַכְלִית הַקְּלִיפּוֹת הַגָּסוֹת כו'. וּבִפְרָט, כְּשִׁזְכוּר ...

Now the earth was unformed and void, and darkness was
upon the face of the deep; and the spirit of G-d hovered over
.the face of the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 זהו רוחו של מלך המשיח

"וירוח אלקים מרחפת" — זו רוחו של מלך המשיח, כמו שנאמר: 'ונחה עליו רוח ה'."

Bereshit Rabbah 2:4 בראשית רבה ב:ד'

... "על פני תהום" זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר כמו התהום מה התהום הזה אין לו חקר אף הרשעים כן. "וירוח אלקים מרחפת" זה רוחו של מלך המשיח היאך מה דאת אמר (ישעיה יא, ב): "ונחה עליו רוח ה'" באיזו וכות ממשמשת ובאה המרחפת על פני המים בזכות התשובה שנמשלה כמים שנאמר (איכה ב, יט): "שפכי כמים לבך". רבי חגי בשם רבי פדת אמר ברית כרותה למים שאפילו בשעת שרב רוחה שייפה. וכבר היה ר"ש בן זומא יושב ותוהא ועבר רבי יהושע ושאל בשלומו פעם ושתים ולא השיבו ...

Rabbi Shimon ben Lakish interpreted the verses regarding the [four] kingdoms. "The earth was emptiness" – this is the Babylonian kingdom, as it is stated: "I have seen the land, and behold, it was emptiness and disorder" (Jeremiah 4:23). "And disorder [vavohu] – this is the Median kingdom, [as it is stated:] "They hastened [vayavhilu] to bring Haman" (Es-ther 6:14). "And darkness"– this is the Greek kingdom, which darkened Israel's eyes with their edicts, as they used ... to say to them: 'Write on the horn of a bull that you

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

133 זהו רוחו של מלך המשיח

בתחילת פרשת תזריע דורש ריש לקיש את הפסוק "וירוח אלקים מרחפת על פני המים": "זו רוחו של מלך המשיח".

Vayikra Rabbah 14:1 ויקרא רבה י"ד:א'

134 ונחה עליו רוח הוי

"ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה." נבואת ישעיהו על המשיח.

Isaiah 11:2 ישעיהו י"א:ב'

וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חֵכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֲזָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת ה'
And the spirit of the L-RD shall rest upon him, The spirit of wisdom and understanding, The spirit of counsel and might, The spirit of knowledge and of the fear of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 מן המים משיתיהו

בת פרעה "קראה את שמו משה, ותאמר: 'כי מן המים משיתיהו'".

Exodus 2:10 שמות ב:י'

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתִּבְאֶהוּ וַתִּבְרָעֵה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר
כִּי מִן־הַמַּיִם מְשִׁיתֵהוּ:

And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name 'Moses, and said: 'Because I drew him out of the water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שמות ב, י'.

ראה תניא פמ"ה. הנסמן במאמרי אדה"ז-פרשיות לעי תקעט (ושם צ"ל תניא פמ"ה).

141 יעקב . . תפארת

הערת קה"ת מפנה ל**Zohar I, 157b** למילים האלה.

Zohar I, 157b זח"א קנז, ב

Zohar II, 276a זח"ב רעו, א

הערת קה"ת

ראה זח"א קנז, ב. זח"ב רעו, א. זח"ג שב, א.

142 אף עשיתיו

"לכבודי בראתיו, יצאתיו, אף עשיתיו." "עשיתיו" נקרא כנגד עולם העשיה, שבו ההסתר גדול ביותר.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כל הנקרא בשמי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאתִי וְצֵאתִי אֶף־עֲשִׂיתִי:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 ונגלה כבוד ה'

"וכבוד ה' יתגלה, וכל בשר יחד יראה כי פי ה' דיבר."

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה'

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken 'it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"מ, ה.

144 סדי"ה מי מנה עפר יעקב

בסוף המאמר לימוד התורה נמשל לעפר שאי אפשר למנותו, משום שהתורה היא רצונו של ה' עצמו, יחודא עילאה; לכן "תלמוד תורה כנגד כולם".

הערת קה"ת

לקו"ת בלק סח, ב.

145 מי מנה עפר יעקב

בלעם: "מי מנה עפר יעקב?" אלה מילות הפתיחה של המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחס הטקסט.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י'

מִי מִנָּה עֶפְר יַעֲקֹב וּמִסֶּפֶּר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְתַּ נַּפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרִיתִי כִמְהוֹ:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 וברחמים גדולים אקבצך

"לרגע קטן עזבתיך, וברחמים גדולים אקבצך."

Isaiah 54:7 ישעיהו נ"ד:ז

בְּרִגְעַ קֶטַן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶךָ:

For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"נ ד, ז.

147 וחסדי מאתך לא ימוש

"כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה, וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט."

Isaiah 54:10 ישעיהו נ"ד:י'

כִּי הַהָרִים יָמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוִטֶינָה וְחֲסָדֶי מֵאֲתָךְ לֹא־יָמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אֲמַר מֶרְחֶמְךָ ה'

For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the L-RD that hath compassion on thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"נ ד, י'.

פסוק 16

148 דחטה היינו כ"ב אותיות התורה

בפרשת בחוקותי התורה נקראת לחם, מזון לנשמה, מפני שכמו התבואה ששורשה גבוה מאוד אך היא ירדה בעקבות השבירה וצמחה כחיטה, כך ירדו סודות התורה לעניינים גשמיים — האסור והמותר, הטמא והטהור.

Numbers 10:4 במדבר י':ד'

וְאִם־בְּאֶחָת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אֲלֶפֶי יִשְׂרָאֵל:

And if they blow but with one, then the princes, the heads of the thousands of Israel, shall gather themselves unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה זהר בלק קפח, ב. לקו"ת בחוקותי מה, ב. במדבר י, ד.

149 בדי"ה בשעה שהקדימו

במאמר זה, מאמר לחג השבועות בלקוטי תורה על במדבר, התורה שבכתב היא עץ החיים, והתורה שבעל פה נקראת בזוהר "עץ טוב ורע", מפני שבאמצעותה מפרידים את הטוב מן הרע, למשל בלימוד אילו בהמות הן טרפה ואילו כשרות; גם כאן יש הפניה לאיגרת הקודש על "והמשכילים יזהירו".

הערת קה"ת

[במדבר] פ"ג יג, ג. [כ].

150 בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע

"כאשר ישראל הקדימו 'נעשה' לינשמע', יצאה בת קול ואמרה להם: מי גילה לבניי סוד זה, שבו משתמשים מלאכי השרת?" מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Shabbat 88a:7-8 שבת פ"ח א"ז-ח'

דַּרְשׁ רַבִּי סִימָא: בְּשַׁעֲה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל "נַעֲשֶׂה" לִ"נִשְׁמָע" בָּאוּ שְׁשִׁים רִיבּוּא שֶׁל מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל קִשְּׁרוּ לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים, אֶחָד כְּנָגֵד "נַעֲשֶׂה" וְאֶחָד כְּנָגֵד "נִשְׁמָע". וְכִיּוֹן שִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל, יָרְדוּ מֵאֶה וְעֲשָׂרִים רִיבּוּא מְלָאכֵי חֲבֵלָה וּפִירְקוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדָתָם מֵהָר חוֹרֵב". אֲמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: בְּחוֹרֵב טַעֲנוּ,

156 הן האדם היה כאחד ממנו

"הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע." מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 3:22 בראשית ג:כ"ב

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

157 ונהר יוצא מעדן

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן." מקום משכנו של אדם, הגן, הושקה מעדן.

Genesis 2:10 בראשית ב:י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים: And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

158 תנופת שתי הלחם ע"ג שני הכבשים

"והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה', על שני כבשים." קרבן חג השבועות של שתי הלחם ושני הכבשים.

Leviticus 23:20 ויקרא כ"ג:כ

וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' עַל־שְׁנֵי כִבָּשִׁים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַה' לִכְהֵן:

And the priest shall wave them with the bread of the first-fruits for a wave-offering before the L-RD, with the two lambs; they shall be holy to the L-RD for the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159 שתי הלחם היינו תושב"כ ותשבע"פ

שם שתי הלחם מסמלות את התורה שבכתב ואת התורה שבעל פה, והכבשים מונפים לשורשם כדי להתבטל ולהתאחד עם אור אין סוף, יחד עם הלחם.

Zohar I, 260a זח"א רס, א

הערת קה"ת

ראה זח"א רס, א. לקמן פ' אמור לו, ב. אוה"ת שבועות ע' קב. וראה בלקו"ש חל"א ע' 137 הערה 147.

160 ואשא אתכם על כנפי נשרים

"אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אליי."

Exodus 19:4 שמות י"ט:ד'

אַתֶּם רִאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לַמִּצְרַיִם וְאֵשָׂא אֶתְכֶם עַל־כְּנָפֵי נְשָׁרִים וְאָבִיא אֶתְכֶם אֵלַי:

Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles'wings, and brought you unto Myself

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יט, ד.

בְּחֹרֶב פָּרְקוּ. בְּחֹרֶב טַעֲנוּ — בְּדָאֻמְרוּ, בְּחֹרֶב פָּרְקוּ — דְּכַתְּבִי: "וְיִתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'". אָמַר ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

151 תושבע"פ היא מלי דאצי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ת"ז בהקדמה.

152 ברע"מ פ' נשא והמשכילים יזהירו

האיגרת פותחת ברעיא מהימנא על פרשת נשא: "והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע" — באמצעות החיבור הזה, הוזהר, שהוא עץ החיים, ואילו "עץ הדעת טוב ורע" הוא האסור והמותר, הטמא והטהור. בהמשך מוסבר שגם הדברים האסורים והמותרים עצמם נובעים מעץ הדעת טוב ורע, קליפת נוגה.

Tanya, Iggeres HaKodesh 26:1 תניא, אגרת הקדש כ"ו:א

בְּרַעְיָא מְהִימְנָא פְּרָשַׁת נִשָּׂא: "וְהַמְשְׁכִּילִים יִזְהִירוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ" — בְּהָאֵי חֲבִנְיָא דִּילָךְ דְּאִיהוּ סֵפֶר הַזֶּה, מִן זֶהְרָא דִּי־אֵימָא עֵילְאָה תְּשׁוּבָה, בְּאֵילָן לֹא צָרִיךְ נָסִיוֹן. וּבְגִין דְּעִתִּידִין יִשְׂרָאֵל לְמַטְעַם מְאִילָנָא דְּחַיִּי, דְּאִיהוּ הָאֵי סֵפֶר הַזֶּה — פְּקוּן בְּקָה מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמִים, וְיִתְקַצִּים בְּהוּן: "ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ, וְאֵין עֲמוּ אֶל נִכְרִי".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

153 בשברי לכם מטה לחם

"בשברי לכם מטה לחם, ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד."

Leviticus 26:26 ויקרא כ"ו:כ"ו

בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּה־לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתִנּוֹר אֶחָד וְהִשְׁבִּיבוּ לַחֲמֶכֶם בְּמִשְׁקָל וְאָכְלֶתֶם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ:

When I break your staff of bread, ten women shall bake your bread in one oven, and they shall deliver your bread again by weight; and ye shall eat, and not be satisfied

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כו, כו.

154 כמ"ש בפי בחקותי

שם מוסבר "בשברי לכם מטה לחם": מטה לחם הוא עץ החיים, ועם שבירת הלוחות נפלה התורה וירדה לעניינים גשמיים; התורה נקראת גם "לחם חיטה", כנגד עשרים ושתיים אותיות התורה, כמניין חיטה.

הערת קה"ת

לקמן מח, ב.

155 ע"פ הן האדם

שם מתואר אדם הראשון לפני החטא כקדוש לחלוטין, למעלה מעץ הדעת טוב ורע, עד שלא הכיר כלל את הרע; לכן היו הקליפות מתבררות ללא מאבק. לאחר החטא הברור מצריך עמל ומלחמה.

הערת קה"ת

תו"א ו, א.

168 הוא נילוס נהר מצרים

רש"י: "פישון הוא נילוס, נהר מצרים".

Rashi on Genesis 2:11 רש"י על בראשית ב':י"א

פישון. הוא נילוס נהר מצרים, ועל שם שמימי מתברכין ועולין ומשקין את הארץ נקרא פישון כמו ופשו פרשיו (חבקוק א') ד"א פישון, שהוא מגדל פשתן, שנאמר על מצרים (ישעיהו י"ט) ובשו עבדי פשתים:

PISHON — This is the Nile, the River of Egypt. Because its waters grow plentiful and rise and water the land, it is called Pishon, the name being of the same root as the verb and their horsemen“ in (Habakkuk 1:8) increased”; another interpretation of the name Pishon is: it Genesis Rabbah (פשתן) is so called because it grows flax for it is said with reference to Egypt (Isaiah 19:9) (16:2 “Moreover they that work in combed flax, shall be .ashamed

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

169 כגן ה' כארץ מצרים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
לך יג, י.

170 כגן ה' כארץ מצרים

לוט ראה את כל כיכר הירדן, שהיא מושקית היטב, "כגן ה', כארץ מצרים".

Genesis 13:10 בראשית י"ג:י

וישאל לוט את עיניו וירא את כל-כפר הירדן כי כלה משקה לפני שחת ה' את-סדם ואת-עמרה כגן-ה' כארץ מצרים באכה צער:

And Lot lifted up his eyes, and beheld all the plain of the Jordan, that it was well watered every where, before the L-RD destroyed Sodom and Gomorrah, like the garden of the L-RD, like the land of Egypt, as thou goest unto Zoar

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

171 כגן ה' כארץ מצרים

אברהם ירד למצרים מפני שהיא שקולה כנגד גן ה', "כגן ה', כארץ מצרים": שם יורד נהר אחד, זה שבצד ימין, כפי שנאמר: "שם האחד פישון".

Zohar, Lech Lecha 12:106-113 ספר הזהר, לך לך י"ב:ק"ו-ק"יג

AND ABRAM WENT DOWN TO EGYPT TO SOJOURN THERE. Why to Egypt? Because it is compared to the Garden of the L-rd, as it is written, "Like the garden of the L-rd, like the land of Egypt". For there a certain stream (from the Garden) which is on the right descends and flows, as it is written, "The name of the one was Pishon, that it is which compasseth the whole land of Havilah where there is gold" (Gen. 2, 11).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

161 ע"פ בהעלותך את הנרות

במאמר על "בהעלותך את הנרות" מוסבר הפסוק "הייתה לי דמעותי לחם": באמצעות דמעות ומרירות על החשכה המסתירה את האלוקות וזכים "ללחם", התורה, שבאמצעותה נמשכת האלוקות למטה.

הערת קה"ת

לקו"ת שם ל, ב.

162 היתה לי דמעותי לחם

"הייתה לי דמעותי לחם יומם ולילה, באמור אליי כל היום: איה אלקיך?"

Psalms 42:4 תהילים מ"ב:ד'

הִיְתָה־לִּי דַמְעוֹתֵי לֶחֶם יוֹמָם וָלַיְלָה בֹאֲמֹר אֵלַי כָּל־הַיּוֹם אֵי־הָאֱלֹקִים:

My tears have been my food day and night, while they say 'unto me all the day: 'Where is Thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 בדי"ה זכור ושמור

במאמר מוסבר "זכור" כהמשכה למטה ו"שמור" כהעלאה, בדומה לליל שבת, שהוא בחינת העלאה, וליום השבת, שהוא בחינת המשכה; כל ההעלאות וההמשכות האלה נאמרו בדיבור אחד בסיני.

הערת קה"ת

תו"א עג, א.

164 י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בריינתא דר"י בת"כ ר"פ ויקרא.

פסקה 17

165 והחרים ה' את לשון ים מצרים

"והחרים ה' את לשון ים מצרים, והניף ידו על הנהר". זהו חלקו הראשון של הפסוק שבו נפתח המאמר.

Isaiah 11:15 ישעיהו י"א:ט"ו

והַחֲרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יַם־מִצְרַיִם וְהִנִּיף יָדוֹ עַל־הַנָּהָר בְּעֵינֵם רוּחוֹ וְהִכְהוּ לְשִׁבְעָה נָחָלִים וְהִדְרִיחַ בְּנָעָלִים:

And the L-RD will utterly destroy the tongue of the Egyptian sea; And with His scorching wind will He shake His hand over the River, And will smite it into seven streams, And cause men to march over dry-shod

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 נהר מצרים

על "לשון ים מצרים" כותב הרד"ק: "הוא נהר מצרים, הנקרא שיחור".

Radak on Isaiah 11:15 רד"ק על ישעיהו י"א:ט"ו

167 שם האחד פישון ופרש"י הוא נילוס

"שם האחד פישון, הוא הסבך את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב".

Genesis 2:11 בראשית ב':י"א

שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסִּבֵּךְ אֶת כָּל־אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר־שָׁם הַזָּהָב:

The name of the first is Pishon; that is it which compasseth the whole land of Havilah, where there is gold

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, יא. ראה לקו"ש חט"ז ע' 91 הע' 27.

פסקה 18

178 בד"ה וספרתם לכם

המאמר העוסק בספירת העומר מסביר שכנפי החיות הן "פרודות", משום שכל השפע והחיות שלהן נמשכים ממלכות, האות ה' של השם, "הכל פיו", המפריד — כשם שהכל הדיבור האנושי נחלק לחמשת מוצאות הפה.

הערת קה"ת
לקו"ת במדבר י.

179 וספרתם לכם

"וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות תמימות." מילות הפתיחה של המאמר שאליו מפנה הטקסט.

Leviticus 23:15 ויקרא כ"ג:ט"ו

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה:

And ye shall count unto you from the morrow after the day of rest, from the day that ye brought the sheaf of the waving;
;seven weeks shall there be complete

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

180 וכנפיהם פרודות

"ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה; לכל אחת מהן שתי כנפיים מחוברות לכנפיה של האחרת, ושתיים מכסות את גופן." חזון יחזקאל על חיות המרכבה.

Ezekiel 1:11 יחזקאל א:י"א

ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה לאיש שתיים חברות איש ושתיים מכסות את גויתיהנה:

Thus were their faces; and their wings were stretched upward; two wings of every one were joined one to another,
and two covered their bodies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

181 ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר

"ונגלה כבוד ה', וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דיבר."

Isaiah 40:5 ישעיהו מ:ה'

ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דיבר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken
'it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

172 מאי שם האחד פישון המיוחד מכולם

כל טיפה היוצאת מעדן נושאת רוח של חכמה, וי"ש מים שמגדלים חכמים; "שם האחד פישון": המיוחד שבכולם, הנופל בארץ מצרים, "ולכן הייתה חכמת מצרים גדולה מכל העולם".

Zohar, Chayei Sara 18:142-147 ספר הזהר, חיי שרה י"ח:קמ"ב-קמ"ז

173 ותרב חכמת שלמה כו' ומכל חכמת מצרים

"ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים".

I Kings 5:10 מלכים א ה:י'

ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים:
And Solomon's wisdom excelled the wisdom of all the children of the east, and all the wisdom of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

174 אית מיא מגדלין חכימין

הערת קה"ת מפנה Zohar I, 125a למילים האלה.

Zohar I, 125a זח"א קכה, א

הערת קה"ת
זח"א קכה, א.

175 כולם בחכמה עשית

"מה רבים מעשיך, ה'! את כולם עשית בחכמה."

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניה:
How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

176 ומשם יפרד כו' טורי דפרודא

מתחת לרמה מסוימת נקראים הגבהים "הרי הפרדה", כפי שנאמר: "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים".

Zohar, Vayetzei 23:231-24:243 ספר הזהר, ויצא כ"ג:רל"א-כ"ד:רמ"ג while "the young thou mayest take unto thyself" in harmony with the verse: "For ask now of the days past, etc., and from the one end of heaven unto the other" (Ibid. 4, 22). Now, all these are called "mountains of spices", whereas all which is underneath is called "the mountains of separation", in allusion to the passage: "and from thence it was parted and became four heads" (Gen. 2, 10)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

177 מן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה

"מן הארץ ועד לרקיע מהלך חמש מאות שנה, ועוביו של הרקיע מהלך חמש מאות שנה."

Chagigah 13a:3 חגיגה י"ג א:ג

כמה שנותיו של אדם — שבעים שנה, שנאמר: "ימי שנותינו כהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה". והלא מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה, ועוביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה, וכן כיון כל רקיע ורקיע.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
חגיגה יג, א.

182 ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר

המדרש מבחין בין משה לבין שאר הנביאים, ומסיים במשל על מלך שמתגלה לבני ביתו: בעולם הזה השכינה מתגלה ליחידים, אך לעתיד לבוא "ונגלה כבוד ה', וראו כל בשר יחדיו".

Vayikra Rabbah 1:14 ויקרא רבה א:י"ד

183 ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו

בסוף פרשת משפטים: לעתיד לבוא יתגלה הקדוש ברוך הוא לבניו, והכול יראו את כבודו עין בעין, כפי שכתוב: "כי עין בעין יראו" ו"ונגלה כבוד ה', וראו כל בשר יחדיו".

Zohar, Mishpatim 29:574-30:581 ספר הזהר, משפטים כ"ט:תקע"ד-ל:תקפ"א

R. Eleazar said: 'Israel also at that time¹The Zohar evidently adopts the view that the events recorded in this chapter (Ex. XXIV) took place before the giving of the Law. v. Rashi, ad loc. became qualified for a revelation, and the Shekinah was united with them, and the making of the Covenant and the giving of the Torah all took place at one and the same time; and never again was such a sight vouchsafed to Israel. In the time which is to come the Holy One, blessed be He, ... will

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

184 ברבות פ' ויקרא פ"א

ההערה מצטטת את המדרש כפי שהוא מובא באור התורה: "כי בעולם הזה השכינה מתגלית ליחידים, אבל לעתיד לבוא, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר".

הערת קה"ת

"לפי שבעוה"ז השכינה נגלית על היחידים אבל לע"ל ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר" — אוה"ת נ"ך-א ע' רלג.

185 ולא יקרא עוד שמך אברם

"ולא יקרא עוד שמך אברם, והיה שמך אברהם." מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו מפנה הטקסט.

Genesis 17:5 בראשית י"ז:ה'

וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שִׁמְךָ אֲבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אֲבְרָהָם כִּי אֲבִי־הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּמִידָהּ:

Neither shall thy name any more be called Abram, but thy name shall be Abraham; for the father of a multitude of nations have I made thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

186 מיוחד בתכלית היחוד במהותו ועצמותו ית' גם אחר שיצא דבורו

ית' אל הפועל בבריאת העולמות כמו שהיה מיוחד עמו קודם בריאת העולמות

דיבורו ומחשבתו של ה' מאוחדים עם מהותו ועצמותו באחדות מוחלטת, גם לאחר שדיבורו יצא אל הפועל בבריאת העולמות, כפי שהיה מאוחד עמו קודם בריאת העולמות; השינוי הוא רק מצד הנבראים, המקבלים אותו באמצעות צמצומים רבים.

Tanya, Likkutei Amarim 21:6 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"א:ו'

וְכַכָּה מִמֶּשֶׁל, דֶּרֶךְ מֶשֶׁל, מִיּוֹחֲדוֹת דְּבוּרוֹ וּמִתְשַׁכְּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיְּחוד בְּמַהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ יְתָרָה, גַּם אַחֵר שֶׁיֵּצֵא דְבוּרוֹ יְתָרָה אֶל הַפּוֹעֵל בְּבְרִיאוֹת הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִיּוֹחֵד עִמּוֹ קוֹדֵם בְּרִיאת

העולמות, ואין שום שינוי כלל לפניו יתברך, אלא אל הנבראים המקבלים חיותם מבחינת דבורו יתברך, בבחינת יציאתו כבר אל הפועל בבריאת העולמות, שמתלבש בהם להחיותם על ידי השתלשלות מעלה לעלול וירידת המדרגות ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

187 ביום ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד

"והיה ה' למלך על כל הארץ; ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד."

Zechariah 14:9 זכריה י"ד:ט'

וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא הָיָה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

And the L-RD shall be King over all the earth; In that day shall the L-RD be One, and His name one

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' יד, ט.

188 ות"י ויבש

תרגום יונתן מתרגם את "והחרים ה' את לשון ים מצרים" כ"ויבש", כפי שמצוין בטקסט.

Targum Jonathan on Isaiah 11:15 תרגום יונתן על ישעיהו י"א:ט"ו

וַיִּבֶשׂ יַיִת לִישָׁן יִמָּא דְּמִצְרַיִם וַיִּרִים מַחַת גְּבוּרְתִּיהָ עַל פֶּתַח בְּמִימַר נְבִיּוּהָ וַיִּמְחִינֶיהָ לְשִׁכְעָא נְחָלֶיךָ וַיַּהֲכוּן בְּקֹה בְּסַנְדְּלִין:

And the L-rd shall dry up the tongue of the Egyptian sea, and shall lift the stroke of His strength upon Euphrates by the word of His prophets, and shall smite it in seven streams, and men shall walk through it dryshod

Mikraot Gedolot (Public Domain) • London "Chaldee Paraphrase," 1871 (Public Domain)

189 ובתו"א בדה"א ולא יקרא עוד שמך אברהם

ההערה מצטטת את אור התורה, המביא את מאמר התורה אור הזה "בביאור כי פי ה' דבר", ומפנה לקטע נוסף שם: "שתהיה התגלות בחינת הדיבור והתגלות האלוקות".

הערת קה"ת

"בפי ה' דבר" — אוה"ת נ"ך-א ע' רלג. וראה שם ס"ע צט-ק "שיהי' גילוי בחי דיבור והתגלות אלוקות".

פסקה 19

190 ומשם יפרד

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים."

Genesis 2:10 בראשית ב':י'

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

191 והכהו לשבעה נחלים

"והנניף ידו על הנהר בעוצם רוחו, והכהו לשבעה נחלים."

Isaiah 11:15 ישעיהו י"א:ט"ו

וְהַחֲרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יַם־מִצְרַיִם וְהִנִּיף יָדוֹ עַל־הַנָּהָר בְּעֶזֶם רוּחוֹ וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִדְרִיךְ בְּנִגְעָלִים:

And the L-RD will utterly destroy the tongue of the Egyptian sea; And with His scorching wind will He shake His hand

197 ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים

"לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

Isaiah 11:9 ישעיהו י"א:ט'

לא־יִרְעוּ וְלֹא־יִשְׁחִיתוּ בְּכָל־הָר קִדְשֵׁי כִּי־מִלְאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת־יְהוָה כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים:

They shall not hurt nor destroy In all My holy mountain; For the earth shall be full of the knowledge of the L-RD, As the waters cover the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

198 וזהו ענין ומלאה . . כמים לים מכסים

ההערה מצטטת: "ויש לומר שהכוונה היא שגילוי העתיד, בבחינת 'רחובות הנהר', שהוא גילוי נעלה מאוד, יימשך למטה מאוד, עד לבחינת 'ארץ'".

הערת קה"ת

נתבאר בד"ה והחרים — תשמ"ה (מהנחה בלתי מוגה) "וי"ל הכוונה דהגילוי דלע"ל בבחי' רחובות הנהר, שהוא גילוי גדול ביותר, ימשך למטה ביותר, ועד לבחי' ארץ" ע"ש.

199 ברבות ריש קהלת

ההערה מפנה כאן למדרש שבתחילת קהלת על "והחרים ה' את לשון ים מצרים".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת נ"ך כרך-א ע' קצג.

200 הבל הבלים אמר קהלת

"הבל הבלים, אמר קהלת; הבל הבלים, הכול הבל". זהו הפסוק שעליו דורש המדרש המצוטט בטקסט.

Ecclesiastes 1:2 קהלת א"ב:

הַבֵּל הַבְּלִים אָמַר קֹהֶלֶת הַבֵּל הַבְּלִים הַכֹּל הַבֵּל:

Vanity of vanities, saith Koheleth; Vanity of vanities, all is vanity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

over the River, And will smite it into seven streams, And cause men to march over dry-shod

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 20

192 מי ברא אלה

"שאו מרום עיניכם וראו: מי ברא אלה?"

Isaiah 40:26 ישעיהו מ"כ:ו'

שֹׁאוּ־מִרּוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֱלֹה הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא מִרְב־אוֹנִים וְאַמְיִץ כַּח אִישׁ לֹא נֶעְדָּר:

Lift up your eyes on high, And see: who hath created these? He that bringeth out their host by number, He calleth them all by name; By the greatness of His might, and for that He is strong in power, Not one faileth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מ, כו.

193 אלה פקודי המשכן משכן העדות

"אלה פקודי המשכן, משכן העדות". אלה הן המילים הפותחות את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 38:21 שמות ל"ח:כ"א

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הָלֹוִים בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

194 והכהו לשבעה נחלים

שבעה אורות נכנסים לים העליון האחד ומכים בו משבעה צדדים, וכל צד נחלק לשבעה נחלים, ככתוב: "והכהו לשבעה נחלים"; כל נחל נחלק לשבעה נהרות, וכל נהר לשבעה שבילים.

Zohar, Bereshit 87:276-88:288 ספר הזהר, בראשית פ"ז:ער"ו-פ"ח:רפ"ח

195 בזח"א בראשית דנ"ב ע"א

ההערה מציינת שקטע זה מהווה הועתק באור התורה.

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת נ"ך-א ע' קצב.

196 ומלאה הארץ דעה את ה' וגו'

מוקדם יותר בצו נאמר שהמשכן והקורבנות ממשיכים את האור הגלוי הסובב כל עלמין, "אני מלא את השמים ואת הארץ", כפי שיהיה לעתיד לבוא, "ומלאה הארץ דעה את ה'"; זהו עניין שבעת ימי המילואים.

הערת קה"ת

שם יא, ט: כי מלאה הארץ [ראה לעיל יא, ב].

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); On Your Way (Public Domain); The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); The Metsudah Five Megillot, Lakewood, N.J., 2001 (CC-BY); Mikraot Gedolot (Public Domain); London "Chaldee Paraphrase," 1871 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/tzav/12/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/tzav/12/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק